The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

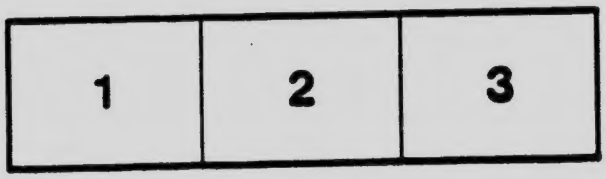

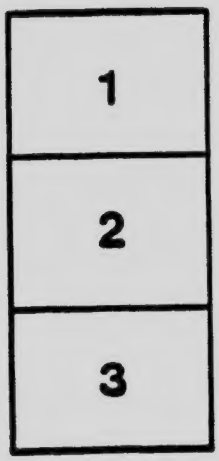

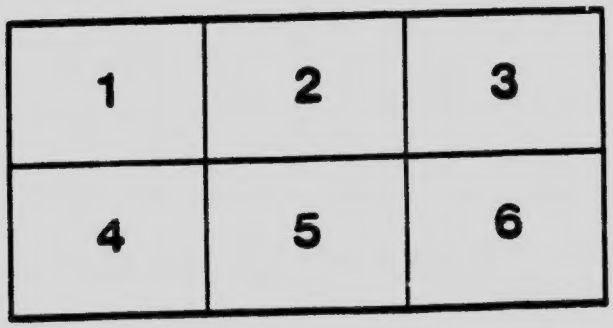

10% чистого доходу з сеї книжки призначено на "ФОНД ВИЗВОЛЕНЯ УКРАЇНИ"

VELYKA EVROPEÏS'KA VÏNA

Велика Европейска ВІЙНА

ЧАСТЬ I.

I. S.

Зладив: **І. С.**

Ціна 40 цнт.

1914
Вінніпеґ, Канада.
WINNIPEG

D521
S23

Володітелї воюючих тепер між собою великих европейських держав.

Пойнкаре, президент Франції; 2) Франц Йосиф цїсар Австро Угорщини; 3) Юрій V., король Анґлії; 4) Вільгельм II., цїсар Німеччини; 5) Микола II. цар Росії.

ПЕРЕДНЕ СЛІВЦЕ.

Велика війна, яка отсе вибухла в Европі заінтересувала людий цілого сьвіта. Тимбільше інтересною є вона для нашого народу, — бо з єї ходом кує ся рівночасно і судьба 40-міліонового українського народу. — З найріжнороднійших донесень, які.можна подибати в часописях, годі пересічному чоловікови визнатись, як в дійсности справа стоїть. — Щоби помогчи отсим людям, випускаємо в сьвіт отсю книжочку, подаючи хід війни за перших три місяці, на підставі матеріялів, чер- [illegible] з "невтральних" сторін....

[illegible]оби "війну" розуміти, треба мати бодай ся- [illegible]е понятє про ті всї обставини, які істнують що перед війною. Треба знати як держави, що з собою воюють, жиють з собою в часї мира, та завіщо розпочинають війну. Стан тих країв, що воюють, їх богацтво, військова сила, а врештї в який спосіб провадять війну, — все те потрібно знати кождому, хто бодай дрібку війною інтересуєть ся. Все се ми постарались бодай в короткости вияснити в сїй книжцї.

З осібна присьвячуємо увагу нашому рідному краєви, на якім провадить ся ся страшна війна та

справі українського народу, якого судьба отсе рішаєть ся рівночасно з ходом сеї війни....

Надіємось, що наші земляки одобрять нашу працю розповсюднюючи сю книжку по всій широкій Канаді та Америці, помагаючи нам, а з нами і загально українській справі.

Вид. "Війна"...

Кілько Ви вже жертвували на "Фонд визволеня України"? — А кілько на голодуючих Братів?

За волю України — Ваші Брати ллють свою кров і віддають своє житє! — А що Ви зробили для визволеня України?! —, Чи Ваш доляр більше вартує як житє Ваших Братів?!

За волю України, — за добро нашого народу Брати наші дають своє житє — а ми поможім їм і даймо свої доляри!!!

Гроші посилати на адресу котрої небудь Редакції!

ЕВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ І ЇХ УКЛАД.

Ціла Европа поділена є на ґрупу держав, які суть розміщені в ріжних єї частях. Кожда з сих держав обнимає більшу або меншу просторонь землї з людьми, які сю землю замешкують. — Основ ними і природними територіями поодиноких держав були давнїйше, а декуди є й до нинї нації. Значить кожда нація творить свою осібну державу так пр. землї, які замешкують Анґлїйцї, становлять державу анґлїйську; землї, які замешкують Нїмцї, становлять державу нїмецьку і т. д. Таке розграничене держав, як наций, ми назвемо природним, а за тим і справедливим...

Війни однак, які провадили між собою ріжні народи, перемінили сї природні справедливі границї держав - націй. Одна нація підбивала пр. другу, забирала єї землї і людий під свою власть, а рівночасно розширяла свої границї аж до тих місць які їй удалось підбити і загарбати другі нації. — Землї приміром, які замешкує наш нарід, Українцї творили колись осібну українську (руську) державу, однак через війни, які наш нарід мусїв провадити з Поляками, Татарами та Москалями, боронячи свою вітчину перед їх нападами, — наша держава упала, а наші землї з живучим на них українським народом, перейшли в части під власть держави мо-

сковської, а в части, разом з Поляками під власть держави австрийської...

Таким чином, через завойованя і підбиваня, деякі европейські держави зсунули природні - національні границї між собою, а утворили штучні, сперті і утримувані тільки силою і збройною рукою.

Після того, як велику просторонь землї і як велику скількість населеня якась держава обнимає в своїх границях, ми ділимо держави на більші або менші; сильнїйші і слабші, або як загальне називають: держави великі і малі.

За держави сильнїйші або великі в Европі уважають: Австрію, Анґлїю, Італїю, Німеччину, Росію і Францію. — Державами меншими або другорядними в Европі суть: Швеція, Норвеґія, Данія, Голяндія, Бельґія, Ішпанія, Портуґалія, Швайцарія, Греція, Сербія, Болгарія, Румунія і Туреччина яка, хоч в дійсности є державою азійською, однак задля частини своїх европейських земель, числить ся також за державу европейську.

Крім висше вичислених держав, є ще три дуже маленькі і незначні як своїми землями, так і скількостию населеня, а се: Чорногора, Люксембурґ і ново-утворена, в минувшім (1913 р.) після балканської війни, Альбанія.

Як і де суть розміщені повисше вичислені держави, нехай кождий вдигляне ся на мапу Европи, поділену на держави.

Взаїмні відносини між державами і причини ворогованя та воєн.

Нехай нїхто не думає, що житє якої небудь

держави, себ-то єї населеня, є відокремлене і тісно замкнене в своїх границях! Противно, житє кождої держави зливає ся тісно з житєм сусїдних і подальших держав, хоч-би навіть і заморських. Житє се проявляє ся головно в торговлї і промислї.

Відомою річию є, що не на кождім куснику землї находять всї найріжнороднїйші земні богацтва, як рівнож не на кождім куснику землї родять ся всякі найріжнороднїйші земні плоди, а противно, — в одній місцевости родять ся такі плоди, в другій знов инші; в одній місцевости находить ся в землї вуголь, в другій знов желїзо, в третій золото, срібло, олово і т. д. — А що нинїшні держави занимають ріжні части землї, то в одній державі може находити ся се, чого нема в иншій. В одній державі родить земля приміром тільки пшеницю, а брак на нїй лїсів та вугля; в другій знов державі може бути цїлком противно: будуть лїси і вуголь, а не буде пшеницї, чи инших плодів.

А ми знаємо, що люди спотреєовують ті добра, які земля видає, без огляду на границї і державний подїл; для людий потрібно всего того, що земля видає в ріжних своїх частях. Отжимто між державами, а взглядно між людьми ріжних держав мусить бути якась звязь, якась злука і порозуміне, після якого люди одної держави достарчають людям з держави другої потрібних плодів і товарів, яких там брак і на відворот.

Отсе порозуміне між людьми і достарчуване собі потрібних річий зовемо торговлею. Значить, торговля є тим лучником, тою звязею між державами і людьми цїлого сьвіта. Люди, що занимають ся такою торговлею, себ-то торговцї, переїздять гра

ниці з одної держави до другої, щоби на місци приглянути ся відносинам та допильнувати своїх інтересів в чужій державі. Очевидна річ, що держава, якої торговці їдуть в чужий край, старає ся їх охороняти, щоби їх не скривджено, а головно, щоби охороняти сей інтерес, з якого дотична держава тягне великі зиски. — Оттаким чином держави обмінюють ся своїми заступниками (амбасадори, конзулї і ин.), які взаїмно пильнують інтересів своїх держав в державах чужих.

Чим більше в якій державі є земельних богацтв, тим більше вона продає ті богацтва другим державам, а через те і тим більше така держава, взглядно єї населенє богатїє.

Лучає ся однакож, що в двох пр. сусїдних державах є ті самі богацтва, промисл (всякі вироби) стоїть рівно високо; — от і між тими державами і їх торговцями, повстає конкуренція. І одна і друга старає ся найти ринок збуту для своїх товарів і одна і друга старає ся свої товари як найдорозше збути... Одна другій старає ся перешкодити в торговлї, відобрати костумерів і т. п. Така конкуренція прибирає чим-раз більше разячі форми; між конкуруючими державами повстає ворожнеча. І одна і друга держава збирає війско, будує фльоту, улучшує воєнні знаряди, шукає собі союзників з других держав, — і коли ворожнеча доходить до найвисшого напруженя, де непорозуміня не можна уже полагодити мировою дорогою, — тодї вибухає війна і обі держави кладуть свої інтереси на вістрю меча, себ-то на шастю воєннім... Котра виграла війну, та позбуває ся свого конкурента і якийсь

час може провадити без перешкоди свою торговлю. робити "бизнес" та богатіти.

Оттакими двома, конкуруючими між собою державами на поли торговельнім і промисловім є Анґлія і Німеччина — і отся саме конкуренція є головною і майже виключною причиною нинішної війни між сими двома великими і сильними державами.

Старанєм кождої держави є: не давати взростати в силу свому конкурентови - сусідови і старати ся о його ослаблене. До сего служить, побіч вище згаданої конкуренції на поли торговельнім, також ревалїзація впливів на другі держави або народи, підбиті державами ворожими. Впливи сї є майже чисто полїтичної натури і полягають на тім, щоби дотична держава могла, побіч таких же самих змагань конкуруючої з собою, ворожої держави, — здобути переважаючий і домінуючий вплив на хід полїтики якоїсь третої держави, а тимсамим запевнити собі союзника і його поміч чи то підчас мирових переговорів, чи-то на случай оружного конфлїкту, то є війни.

Добрий примір на вироблюванє собі впливів і помочи одної держави у другої, бачимо дуже добре в теперішній европейській війні на Бельґії, в якій вплив держави анґлїйської і французької переважив і яка підчас теперішного конфлїкту, станула по їх стороні проти Німеччини. — Другий, такийже примір бачимо на державах балканських, з яких одні станули по стороні Австрії, другі знов по стороні Росії... — Річ природна, що сї треті держави, о яких поміч убігають ся, старають ся як найбільше для себе скористати.

Не менше важною причиною ворожих або прихильних відносин між державами, се чинник чисто національно - політичного характеру, — се нациї, підбиті, поневолені частинно або цілковито одною, чи більше державами. Примір і се нам ясно вияснить.

Ще давнійше, Австрія підбила і забрала части ну сербських земель з сербським населенем. — Сербія отже глядїла вічно ворожим оком на Австрію, хотячи відобрати ті землї, що, цїлком природно, яко сербські, повинні належати до Сербії. Росія-же яко конкурент - ворог Австрії, бачить дуже добре, що змаганє Сербії може ослабити Австрію, старає ся через те всїми силами помагати Сербії...

Другий примір такої "національної полїтики" державів, можемо бачити на нашім українськім або польськім народї. І Росія і Австрія, під яких панованєм находить ся наш нарід, хотїли-би позискати симпатію і прихильність нашого народу, щоби, на случай конфлїкту, дістати нашу поміч, і опісля забрати і прочу частину нашого народу з його землями. а тим самим ослабити свого сусїду-державу а знов зміцнити себе... — Що до нашого українського народу має Росія спеціяльні пляни, задля яких переведеня, усильно старає ся позискати для себе частину нашого краю, яка належить до Австриї, — та о сїм буде згадка в дальшім роздїлї.

УҐРУПОВАНЄ ЕВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.

Не треба й згадувати, що у всїх, згаданих попередно, відносинах і змаганях державних, — ми назвемо се коротко державною полїтикою, — ведуть провід держави великі, держави сильні, як:

Австрія, Анґлія, Італія, Німеччина, Росія і Франція, а держави менші, другорядні, — політиці сих великих держав, так сказати-б, тільки "прифтуровують"; сї менші держави є немов музикою-акомпаніяментом до "політичного хору" держав великих. Через те і згадуючи про відносини і змаганя то є політику держав европейських, належить мати на виду головно політику великих держав. Не треба однакож обезцінити становища, яке занимають в політиці держав великих, також держави менші. а навіть недержавні, поневолені народи, бо сякий або такий зворот в даний момент, може мати рішаючий вплив на політику, а навіть судьбу поодиноких великих держав.

Маючи на оці свої інтереси, та переформовуючи свою політику, поділились великі европейські держави на дві ґрупи, які стали між собою конкурувати та себе поборювати, де тілько лучилась до сього нагода. До одної з сих ґруп належать: Анґлія, Франція і Росія — і ся ґрупа називаєть ся "**Потрійним Порозумінєм**" — до другої ґрупи належить Австрія, Німеччина і Італія — і ся ґрупа називаєть ся "**Потрійним Союзом**".

Держави, які належать до кождої зі згаданих ґруп, зробили між собою угоду, після якої держави належачі до одної ґрупи, на случай якогонебудь конфлікту, з'обовязались собі взаїмно помагати... Угода ся, в примірі, виглядає так: — Єсли-б котра держава, що належить до "Потрійного союза", скажім Австрія, воювала з другою державою, що належить до "Потрійного порозуміня", скажім з Росією тоді сим воюючим двом державам не сьміла помагати жадна друга держава, що належить до одної.

або другої ґрупи. Єсли-б приміром Австрії прийшла з помочию проти Росії Німеччина або Італія, що належать до "Потрійного Союза", або навіть обі разом, тоді на поміч Росії мала-б піти Франція, або Анґлія, які знов належать до "Потрійного Порозуміня", або навіть обі разом. Так само мало-б статись, коли-би Росії першій прийшла з помочию котра-небудь держава з Потрійного Порозуміня.

Отсї ґрупи европейських держав і їх угода між собою мала на цїли зрівноважити сили европейських держав і подбати о се, щоби нїодна зі згаданих ґруп, або держав, що до сих ґруп належать, не взбила ся в надто велику силу і не мала домінуючого впливу на европейську або і сьвітову полїтику. Перевагу одних над другими може порішити тільки оружний конфлїкт, тільки загальна війна між ними ґрупами, — до якої саме тепер і прийшло.

Як велика конкуренція і змаганя до взаїмного перевисшеня себе, панувала між державами обох сих ґруп, досить тільки звернути увагу на ті воєнні зброєня, з якими в послїдних кількох лїтах, держави обох сих ґруп горячково, на вперейми одні другим, спішили ся...

Вистарчило, щоби котранебудь держава з "Потрійного Порозуміня" побільшила свою сухопутну армію, — сейчас се саме робилось в державах "Потрійного Союза". Вистарчило, щоби "Потрійний Союз" вибудував один воєнний корабель, а вже зараз будувала такий сам корабель котранебудь держава з "Потрійного Порозуміня", або на відворот.

Анґлія приміром, як найсильнїйша держава на мори, тримала ся все засади т. зв. "два до один", яка полягала на тім, що Анґлія старалась всегда

мати два рази більше кораблів, як котранебудь друга держава, або в приближеню тілько, кілько їх мають дві найсильнійші европейські держави. Таким чином позіставала Анґлія аж до нинішного дня "панею моря", себ-то найсильнійшою морською державою.

До сих зброєнь на суші і на мори долучились в послідних кількох літах ще зброєня в воздусї. Імено винахід воздушних літаків (аероплянів) постарались сейчас держави приспособити до цілий воєнних — і коли се оказалось для них відповідним, почали всї держави будувати воєнні кораблї і рівночасно конкурувати між собою і на сїм поли, хотячи одна другу перевисшити

Отсї зброєня коштували кожду державу великі суми гроша, бо забирали більшу часть єї доходів А що сї видатки з кождим роком побільшались,, накладала держава на нарід нові податки, а рівночасно занедбувала, задля браку гроша, потреби культурні свого народу. — Слїдуючий примір вказує, кілько гроша на війско видає Росія: — На біжучий 1914 рік видала Росія на війско 500 мілїонів долярів. За послїдних пять лїт видала вона на сю саму цїль $2,600,000.000. Саме перед вибухом війни рос. мінїстер фінансів заповів, що в слїдуючих 5 роках Росія мусит видати ще на війско $3,700.000 000. — Менше-більше такі самі суми видають на війско і другі держави.

З повисшого видно, ясно, що сї зброєня були великим тягарем для населеня і то головно для біднїйшої частини людности. Кошти на війско, всякі військові знаряди, та морські і воздушні фльоти, одним словом — на воєнне поготівлє — дійшли в

послідних двох літах таких великанських розмірів, що кождий здорово мислячий чоловік бачив, що отсе зброєне-ривалїзація вже довше тягнутись не може, що сему зброєню в дуже короткім часї мусить прийти конець, а кінцем сим буде — **війна між конкуруючими з собою державами**, до якої отсе саме і прийшло.

ВОЄННІ СИЛИ ЕВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.

Воєнною силою держави уважаєть ся:

1. Сухопутна армія.
2. Воєнна фльота на воді.
3. Воєнна фльота у воздусї, себ-то воєнні лїтаки.

Окрім сеї безпосередно активної сили підчас війни, грає не менше важну ролю і друга сила, а се богацтво держави. Бо поводжене збройної сили даної держави залежить від богацтва сеї держави; не стане пр. в державі хлїба і гроша, тоді і збройна сила такої держави нич не значить.

Підчас війни можуть европейські держави виставити війска, як слїдує:

Держава:	Число жовнїрів:
Австрія	3,720.000
Анґлїя	805.000
Італїя	1,200.000
Німеччина	5,200.000
Франція	3,950.000
Сербія	250.000
Чорногора	50.000
Росія	5,500.000
Бельґія	150.000
Туреччина	1,200.000

Болгарія	280.000
Румунія	300.000
Греція	100.000
Данія	50.000
Голяндія	150.000
Швеція	500.000
Норвеґія	190.000
Швайцарія	250.000
Портуґалія	150.000
Гішпанія	250.000

Всї европейські держави, разом взяті, можуть виставити на час війни **24.245.000** (двайцять чотири міліони, двіста сорок пять тисяч) жовнірів.

Повисше представлено загально силу всїх европейських держав на суши; тепер пригляньмось силам двох ворожих собі ґруп, а се воєнній силї держав Потрійного Союза і Потрійного Порозуміня.

Потрійне Порозуміне:

Анґлія	805.000	жовнірів
Франція	3.950.000	„
Росія	5.500.000	„

Додавши сї цифри разом, побачимо, що Потрійне Порозуміне, се є Анґлія, Франція і Росія розпоряджають величезною армією, яка числить **10.255.000 жовнірів.**

Потрійний Союз:

Австрія	3.720.000	жовнірів
Німеччина	5.500.000	„
Італія	1.200.000	„

Додавши знова число жовнірів, яких можуть виставити держави Потрійного Союза, себто Австрія,

Німеччина і Італія, дістанемо число **10.420.000** жовнірів.

Порівнавши тепер обі цифри, побачимо, що як держави Потрійного Союза, так держави Потрійно-

На повисшім образку представлені суть ріжні типи жовнірів, належачих до Австро - угорської армії.

го Порозуміня розпоряджають майже однаковими арміями.

Теперішня однак війна змінила дещо рівнова

гу ворожих собі держав. Як нам відомо, по стороні Потрійного Порозуміня, се є Анґлії, Франції й Росії воюють також менші держави, а се: Бельґія, Сербія і Чорногора (а в Азії також Японія). Коли додамо воєнні сили сих нових трох союзників: Бельґію з 150.000, Сербію з 250.000 і Чорногору з 50.000 війська, — до воєнних сил Анґлії, Франції і Росії, то побачимо, шо сила Потрійного Порозуміня збільшилась о 450.000 жовнірів, себ-то Потрійне Порозуміне, або краще: держави ворожі Потрійному Союзови розпоряджають під теперішну хвилю армією, яка виносить **10.705.000 жовнірів.**

Рівнож сила держав воюючих проти Потрійного Порозуміня, змінилась підчас теперішної війни, однак не на ліпше, а на гірше. Іменно Італія, яка була членом Потрійного Союза, зрадила двом прочим своїм союзникам і відказалась їм помагати, заявляючи свою невтральність. Після сеї заяви і становища Італії, сила Австрії і Німеччини зменшилась о 1.200.000 жовнірів; значить теперішний, вже тілько Полвійний Союз, се є Німеччина і Австрія розпоряджають армією, яка числить лише **9,220.000 жовнірів** проти **10,705.000-ої** армії, якою розпоряджають їх противники.

З повисшого бачимо, шо чисельна перевага є тепер по стороні Потрійного Порозуміня, се є Анґлії Франції й Росії. Не виключені суть ще дальші комплікації, а се, що в війну можуть вмішати ся ще другі держави і дати перевагу одній або другій з воюючих сторін, але, тому, що такі комплікації не є ще доконаним фактом, ми мусимо числитись зі станом річий, який вже тепер істнує, а се маємо по одній стороні Австрію і Німеччину, а по другій По-

трійне Порозуміне з додатком Бельґії, Сербії, Чорногори і Японії, в Азії.

Сили воюючих держав на воді.

Доки люди ще не винайшли кораблїв і не вміли плавати по широких водах, доти провадили війни тільки на суші. Скоро однак видумано кораблї, війна перенеслась також на море. Вже від найдавнїйших часів в парі з борбами на суші. провадили держави також борби морські. До сих воєн на мори будовано спеціяльні воєнні кораблї. Рівночасно з ріжними винаходами та улучшенями, які готовлено до війни на суші, улучшувано також воєнні кораблї і нинї ми можемо бачити величезні опанцирені кораблї-твердинї, плаваючі по водах; є вони більші і менші та мають ріжну форму. На случай війни, кораблї воюючих держав нападають на себе та старають ся одні других затопити.

Понизша табличка вказує на скількість воєнних кораблїв, якими розпоряджають воюючі тепер з собою держави:

Анґлїя	569 кораблїв
Франція	419 кораблїв
Росія	220 кораблїв
Німеччина	325 кораблїв
Австрія	114 кораблїв

Коли поглянемо на число воєнних кораблїв, якими розпоряджають воюючі тепер держави, то побачимо велику перевагу по стороні Потрійного Порозуміня. Число воєнних кораблїв Анґлії, Франції і Росії перевисшає воєнну фльоту Німеччини і Австро Угорщини о 769 кораблїв.

Крім воюючих тепер держав значнїйшу воєн-

ну фльоту посідає також Італія, іменно 169 кораблів. Менші европейські держави, поминувши Туреччину і Грецію, не посідають майже ніякої военної фльоти.

Сили воюючих держав у воздусї.

Побіч воен, які проваджено від найдавнійших часів на суши і на мори, теперішня велика европейська війна принесла нам ще одну новість, а то. — **війну у воздусї.**

Люди, що завдяки свому розумови і винахідчивости зістали панами землї і моря, завидуючи птицям, забажали ще зістати панами воздуха, значить, бажали лїтати як птиці. Бажане лїтати в повітрю не є нове. Римський поет Овідій, який жив ще перед Христом, оповів байку про одного невільника, який, не могучи утїкти з неволї анї землею, анї водою, зліпив для себе і свого сина крила з пер, причепив їх собі і синови і так лїтаючи воздухами, утїкли з неволї.... Отся старинна байочка вказує на те, що вже в тих давних часах люди думали над тим, як-би то можна лїтати в повітрю.

Що було однак мрією і байкою в давних часах, се оказалось дійсностию тепер в двайцятім столїтю по Христї. Перед кількома лїтами люди придумали машини, за помочию котрих можна лїтати в повітрю вже не тільки в снї та в байцї, а таки в дійсности.

Теперішні держави постарались сейчас і сей винахід зужиткувати для своїх военних цїлий і начали будувати цїлий ряд лїтаючих машин т. зв. лїтаків або аероплянів. — Теперішня війна застала воюючі держави вже готовими до війни і в воздусї, над землею та морем.

Кілько котра з воюючих держав має воєнних літаків, вказують нам слідуючі цифри:

Анґлія	380
Франція	750
Росія	130
Німеччина	350
Австрія	150

Приглянувши ся знов цифрам воєнних літаків воюючих держав, бачимо, що і тут перевагу має Потрійне Порозуміне, бо проти **500** воєнних літаків Німеччини і Австрії, має Анґлія, Франція і Росія разом **1260** літаків.

На повисшій ілюстрації можна бачити німецьку воєнну фльоту, над котрою взносить ся німецький літак, типу "Цеппелін".

Як бачимо з до тепер поданих цифр, які представляють воєнні сили воюючих тепер держав, то Анґлія, Франція і Росія враз з Бельґією, Сербією і Чорногорою мають безперечну перевагу чисельну як на суші, так на воді і в воздусі над Австрією і Німеччиною, з якими тепер воюють.

Одно, що в користь Німеччини і Австрії промо

вляє, — се ліпше з'орґанізована і вишколена армія як також ліпша конструкція деяків знарядів воєнних. На особлившу увагу заслугують німецькі літаки, так зв. Цеппеліни (яких дуже обавляють ся Французи та Анґлійці) та австрійські і німецькі ве

Німецка 42 цм. армата з фабрики Круппа, яка кількома вистрілами нищить найсильнійші новочасні форти.

ликі армати Круппа, перед якими не може встояти ні один, хочби і найсильнійший форт.

Число населеня. Сума доходів і розходів, довги та загальне богацтво великих европ. держав.

На понизшій табличці вказано є, кілько кожда з великих европ. держав має населеня; які є єї річні доходи і розходи; кілько котра має довгу та яку суму представляє загальне богацтво кождої з осібна. — І так:

Англія:

Число мешканців	45,000.000
Річні доходи	$918,805.000
Річні розходи	$917,929.000
Довги	$3,485,818.000
Загальне богацтво	$80, 000,000.000

Франція:

Число мешканців	39,601.509
Річні доходи	$914,604 000
Річні розходи	$914.550.000
Довги	$6,283.675.000
Загальне богацтво	$65,000.000 000.

Росія:

Чилсо мешканців	166.250.000
Річні доходи	$1,674.038.000
Річні розходи	$1,674.038.000
Довги	$4,553.488.000
Загальне богацтзо	$50,000,000.000

Німеччина:

Число мешканців	64,925.993
Річні доходи	$879,656.000
Річні розходи	$879,656.000
Довги	$1,177,418.000
Загальне богацтво	$60,500.000.000

Австрія:

Чилсо мешканців	51,340.000
Річні доходи	$636,909.000
Річні розходи	$636,852.000
Довги	$1,433,511.000
Загальне богацтво	$25,000,000.000

Італія:

Число мешканців	34,700.000
Річні доходи	$512,800.000
Річні розходи	$505,841.000
Довги	$2,706,600.000
Загальне богацтво	$20,000.000.000

З повисших обчислень бачимо, що найбогатшою з воюючих держав є Анґлія, якої майно виносить на 80 міліярдів долярів, а найбіднійшою є Італія, якої майно обчисляють всего на 20 міліярдів. Бачимо рівнож, що найбільше задовженою державою є Франція, опісля Росія і Анґлія. Найменше довгу має Австрія. — Що до простору, то найбільшою державою є Росія з 8.647.657 миль квадратових; за нею іде Анґлія з єї кольоніями; дальше Австрія, Німеччина, Франція; найменше землї має Італія, бо всего 110.623 миль квадратових.

ЗАГАЛЬНІ УВАГИ.

З дотепер прочитаного, могли ми вже пізнати що кожда держава дбає о се, щоби в кождій хвилї була готова до війни, щоби війна не заскочила єї неприготованою та щоби мати перевагу над ворожою собі державою. В кождій хвилї бути готовим до війни! — се є провідна думка правлячих кругів кождої держави.

Зваживши се, ми можемо пізнати, що дійсними причинами воєн не суть моментальні ворожі виступи одної держави проти другої, — як се нам поясняють і кажуть думати дотичні державні власти, — такі виступи суть тільки претекстом, маскою, якою закриваєсь дійсні причини війни. Правдиві причини лежать деінде і сї подає нам історія розвитку та стремлїнь як поодиноких держав так і націй.

Зреасумувавши сї причини на підставі попередно сказаного—правдиві і головні причини воєн суть натури економічної, себ-то конкуренція торговельна, — та натури полїтично-національної, себ-то потреба або навіть жадоба прилученя до себе нових країн для взмішненя себе, а знов ослабленя свого сусїда-державу.

Виповідженє війни.

Не треба думати, що війна в нинїшних часах провадить ся без ніяких правил, застережень та ограничень, як се було давно, коли король або князь зібрав потихонько війско та несподївано нападав на свого сусїду-короля, убиваючи при тім людий та грабуючи їх майно. — або як "воюють" нераз наші сватки-сусїди, коли то маючи пізму на свого

сусїда, засяде під плотом, або корчем та потягне коликом по голові повертаючого з міста та о нічім не знаючого свого "ворога"...

Щоби оттаке не дїялось, нинїшні держави умовились між собою так, що нїм котранебудь держава начне воєнні кроки проти другої, мусить вперед виповісти війну. Виповідженє війни відбуваєть ся в слїдуючий спосіб: — Правительство приступаючої до війни держави, висилає до правительства другої держави, на яку хоче йти війною, своє послїдне домаганє, яке зовесь "ультіматом" і жадає, щоби ся держава до означеного часу відповіла чи сповнить се домаганє, чи нї. Підчас сего, висилаюча ультіматум держава, збирає військо та готовить ся скоро до війни. Єсли держава, яка дїстане ультіматум до означеного часу не відповість, або не хоче сповнити зазначених в ультіматум домагань, то війна уважаєсь за виповіджену. Очевидна річ, що держава, яка конче хоче війни, стараєсь ставити такі домаганя, яких друга не може сповнити, значить, робить умисно війну неминучою. Сейчас по виповідженю війни, держави, що приступають то війни відкликають своїх заступників з держави ворожої, а се означає, що між сими державами устають всякі мирові зносини та інтереси.

Провадженє війни.

Як виповідженє, так і само провадженє війни підлягає певним правам і законам, на які самі держави згодились і після якого мусять поступати. От сї права і закони, які називають ся "Міжнародним воєнним правом", мають на цїли бодай в части злагіднити нещастя та жорстокости, які приносить з

собою війна, та охоронити супокійне населенє, яке участи в війні не бере, від кривд, яких може над ним допускати ся військо. Прав сих підчас війни перестерігають ті держави, які не беруть участи в війні. — Ось кілька уступів з "Міжнародного военного права":

Не вільно убивати мирних людий, що не беруть участи в війні і не носять з собою оружя.

Не вільно рабувати анї забирати приватної власности мирних мешканців.

За все, що військо забрало-б від мирного населеня, мусить платитись готівкою.

За всї заподіяні військом шкоди, пошкодовані мають бути винагороджені.

Не вільно палити без причини засївів анї мешкальних домів.

Не вільно добивати ранних. Ранним. як своїм, так чужим треба дати, після можности як найліпшу лїкарську опіку.

Не вільно дальше стріляти, анї в ніякий спосіб убивати жовнїрів ворожої сторони, які просять пощади через вивішенє білої фани, піднесенє рук. або який инший спосіб.

Не вільно вивішувати білої фани для підступу, щоби в той спосіб оманити неприятеля.

Не вільно убивати, анї в ніякий спосіб мучити полонених.

Всї жовнїри, або охотники мусять носити відзнаки, що приналежать до военної сили даної держави.

Рівнож і що до якости оружя, военне право дозволяє тільки на таке оружє, на яке держави згодились попередно.

Після сього забороняєсь дуже строго уживати

куль т. зв. "дам-дам", які мають ту власність, що після поціленя вибухають, наносячи тим поціленому тяжкі рани і болї.

Забороняєсь рівнож уживаня зубчастих, не гладких банґетів і т. п.

Воєнне міжнародне право перестерігає рівнож цивільне населенє, щоб не ставило опору та не відносилось ворожо до війска, або заподївало йому шкоду, під грозою утрати житя та майна, що їх може зустріти сейчас від дотичних військових властий або навіть скривджених жовнірів.

ТЕПЕРІШНЯ ВОЄННА ШТУКА.

Коли порівнаємо спосіб теперішного провадженя війни з давно минулим, то побачимо дуже велику ріжницю. Спосіб старинного войованя полягав виключно на фізичній силї і зручности. Головними знарядами боротьби тих часів була шабля і списа проти котрих можна було устеречи ся, а війну звичайно вигравали сильнійші і більше зручні.

Спосіб такої рукопашної боротьби тривав аж до середних віків, се є до часу винайденя стрільного пороху. Винахід стрільного пороху зробив переворот в провадженю війни. Від сего часу почали уживати в війнї рушниць та армат, які уможливили боротьбу на більшу віддаль та дали спромогу воюючим з собою сторонам успішнійше себе мордувати. Куля, випущена з рушниці слабосилого калїки, або навіть дитини, потрафить покласти трупом навіть найбільшого великана - силача. З винаходом отже стрільного пороху, рушниці та армат, сила уступає місця хитрости та проворности. Тепер ставали побідниками вже не сильнійші, а ті, що потрафили подати до ворога більше цільних стрілів чи

то в бою отвертім, чи з укритя, а дальше ті, що посідали ліпші стрільні знаряди.

Приміром, наші славні Запорожці відносили свої побіди, як завдяки своїй вправі в стріляню, так завдяки своїй проворности; коли приміром були нападені ворогом, уставлялись в квадрати і коли стоячі з краю стріляли, середні набивали рушниці і так могли пражити неприятеля безустанним огнем, не даючи до себе підходити. Отсему самому способови боротьби, завдячував славний войовник Наполеон майже всї свої побіди.

Не треба однак думати, що з винаходом пороху, устала цілковито борба рукопашна, око в око. Давнїйші рушниці та армати вимагали довшого часу до поновного наладованя і сейчас по перших стрілах, рушали ворожі війска проти себе, не даючи одні другим часу до поновного набитя смертоносних орудій, і так приходило до борби на шаблї на баґнети, а побіду відносили більше очайдушні та відважні. Коли удалось приміром, одній сторонї наладувати скорше свої рушниці і "привитати" атакуючих смертоносними стрілами, то, річ природна, побіда перехилялась на сторону сих стрілців.

Як згадано повисше, вже й по винаходї пороху, аж до недавних часів, штурми та атаки, себ-то борба на шаблї і баґнети, грала в війнах рівнорядну ролю з оружем пальним. Винаходи послїдних лїт як: далекосяглі та скорострільні армати, машинові карабіни, всякого рода картачі, шрапнелї та бомби, борбу рукопашну на шаблї і баґнети усунули цїлком на задний плян, а навіть прямо зробили таку борбу неможливою, бо штурм проти наставлених скорострільних машинових армат та карабінів

означає не що иншого, тільки очевидну смерть для атакуючих, на яку ніодин з розважних полководців не буде наражати своїх жовнірів, — бо дійсна побіда означає не лише виперте ворога з його становищ, але і заховане при житю своїх жовнірів. Кождий теперішний ґенерал, се так як купець, що купує реальність і обраховує чи та реальність вартує того капіталу, який має в ню вложити. — Жовніри для ґенерала — се капітал, а ворожа позиція се власність. Кождий ґенерал обчисляє вперед, чи позиція, яку має здобути, вартує тої страти його жовнірів, що упадуть підчас єї здобутя. Після такого обчисленя він або приступає до борби і атаку, або уступає, шукаючи красшої і менше коштовної нагоди до побитя ворога. — Підчас російсько-японської війни, приміром, в великій борбі під Мукденом, японський ґенерал Ояма, хотів здобути певну частину укріплень, яку занимали Москалї. Заки однак видав розказ до атаку, запитав ґенерала Курокого, котрий находив ся на самім фронті, кілько може згинути людий при здобутю тих укріплень. Курокі відповів, що три тисячі. — За богато! — відповів Ояма і залишив думку здобутя тих укріплень штурмом, уважаючи, що ті укріпленя не будуть мали для нього тої вартости, що три тисячі жовнірів, які-б мали згинути при здобутю згаданих укріплень.

Завдяки уліпшеню пального оружя, спосіб, в який тепер відбуваєть ся війна, обрабував єї зі всієї слави. Війна стала тепер холодним обрахованєм успішної різнї на далеку віддаль, без нагоди до показаня особистого героїзму, який дуже часто відгравав важну ролю ще пару десяток літ тому назад.

Тепер ніодин вожд не може, дивлячись з горбка кермувати своєю армією, що бєть ся на долині перед єго очима, так як се робив звичайно великий Наполеон. — Теперішний полководець, що доводить боєвою лінією на 150 миль довгою — як се було з Японцями під Мукденом. — не міг-би навіть доглянути кінця своїй боєвій лінії. Ояма, японський головний вожд, був 15 миль в заді від своєї армії, коли та борба відограла ся добрим успіхом для Японців. — Не вживаєть ся в нинішній війні також кінних післанців т. зв. курієрів, а всї розкази посилає ся телефонами, котрими є сполучені всї команданти бриґад, котрі також сидять собі далеко поза обсягом досяглости ворожих стрілів..

Теперішна артилєрія стоїть собі десь на кілька миль з заду своєї інфантерії, добре укрита за горбом і обстрілює ворога, котрого навіть не бачить ціляючи після вказівок, обчислених добрими математиками, що сидять в дірі викопаній коло канон до котрих вони є призначені.

Лопата і рискаль має в теперішній війні майже ту саму вартість, що й карабін. Отсими то рискалями теперішна інфантерія копає собі ями досить глубокі, щоби могли закрити жовніра. Сї ями так звані шанцї є звичайно на яких дві милї від ворога, до котрого жовніри стріляють не бачучи єго. а руководячись лише вказівками офіцирів.

Тепер кождий з доводячих спорячими сторонами має мапку, яка показує найменші заглубленя і горбки на поверхни терену. На одній пр. з таких мапок видно, що на яких 300 ярдів перед армією є потічок. Задачею інфантерії є. заняти сей природний шанець. Перше всего стріляє артилєрія, що-

би вчинити заколот в рядах неприятеля, щоби той замість підходити наперед, старав сховатись в більше недоступне місце для шрапнелів.

Коли ворожі ряди арматними вистрілами зістали змішані, тоді інфантерія рачки і хильцем підбігає до рова, де пливе потічок і занимає єго. Так здобуває ся терен крок за кроком, підчас коли ціла хмара шрапнелів перелітає понад головами здобуваючих. — Найбільшою задачею канонерів є те, щоб вони стріляли так, щоби арматні кулї тріскали аж над головами неприятеля, а не над головами своїх, бо так, замість ворогів, гинули-б свої. Коли вже інфантерія підійшла дуже близько до ворожих рядів, тоді стрілянина з канонів устає, а розлягає ся команда: "на баґнети" — і в той спосіб здобуває ся вороже становисько. Головна вага в такій борбі полягає на зручности і цільности артилерії. Котра сторона має ліпшу артилерію, та звичайно таку борбу виграє.

Велику услугу в теперішній війні віддають літаки (аероплянн), яких головно уживають до служби вивідуючої. Літаком таким взносять ся офіцири в гору і відти розглядають позиції, які заняли ворожі війска і армати. О своїх спостереженях офіцири - летуни доносять сейчас свому штабови, який знаючи позиції ворогів, розказує в ту сторону звертати стріли з армат. Літаків в теперішній війні уживають також до киданя бомб на ворожі ряди або форти. Дуже придатними суть також літаки до скорого переношеня вістий або розказів. Вже в сій війні, коли Москалї облягали Перемишль, австрійський ґенеральний штаб пересилав розкази перемиському командантови літаками....

Як представлено повисше, отсе був-би загальний і поверховний опис способу теперішнього воюваня. Сама же штука воєнна зі всіми єї знарядами, в теперішнім часї . дуже а дуже богата і представити єї обширнїйше, забрало-б не один аркуш друку. Досить згадати тільки, що в кождій держві істнують школи воєнної штуки, в яких офіцири учать ся цїлими роками воєнного ремесла. — Воєнна штука зістала в нинїшних часах фахом певного рода людий, які для неї себе посьвячують, нею жиють і її улїпшують, як се водить ся в кождім фаху-ремеслї, — а пізнати який небудь фах зі всіми його тайнами, потреба конче зістати фаховцем.. І пізнати воєнну штуку основно, потреба зістати єї фаховцем і бути машинїстою цїлої воєнної машини...

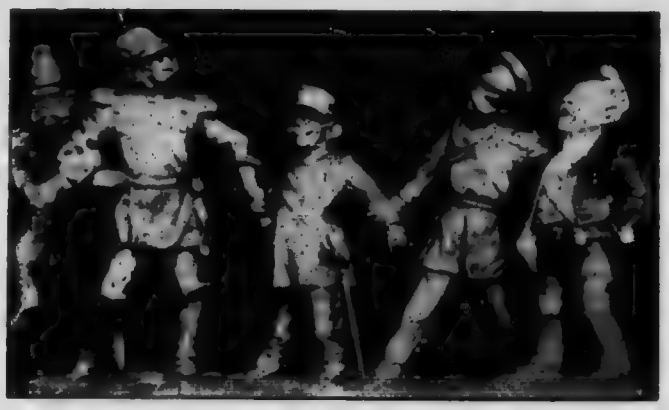

Повисша ілюстрація представляє невтральну Італїю, що не знає що має робити та з ким злучитись в теперішній війнї. — Як бачимо з одної сторони тягнуть її на свій бік Німеччина і Австрія, з другої знов сторони тягнуть Італїю до себе Росія і Франція.

ПЕРЕД ВИБУХОМ.

Балканська війна з 1912-13 рр. напружила страшно мирові відносини між Австро-Угорщиною і Росією. Як одна так друга з сих великих держав бажала мати домінуючий вплив на воюючі балканські держ... ся ревалізація впливів на Балкані мало-що не довела вже тоді до війни між Австрією і Росією. Усунене грози военної, завдячити належить тільки заходам австрійських дипльоматів, та як загально подають, миролюбивости австрійського цїсаря Франц Йосифа I.

Болгарія, яка головно своїми власними силами побила і майже цілковито прогнала Турків з балканського півострова, була під впливом Австрії. Росія, боячись, щоби Болгарія, як союзниця Австро Угорщини, не стала надто сильною, намовила другі балканські держави, а се: Сербію, Грецію і Чорногору, щоби сї пішли війною на знесилену війною з Турками Болгарію і відібрали від неї ті добичі, які Болгарія своєю кровю здобула від Турків. Пляном Росії було: обезсилити не йдучу їй на руку Болгарію, а рівночасно упокорити Австрію. — І сей плян Росії удав ся... Болгарія, знесилена війною з Турками, зістала побита намовленими Росією Сербами, Греками і Чорногорцями...

Болгарськими землями, здобутими на Турках, поділились другі балканські держави...

Росія тепер затріюмфувала, бо єї політика виграла: Болгарія зістала побита, а австрійська політика на Балкані упокорена. — Сею виграною Росія однак не задоволила ся. Єї пляном було вже від давна обезсилити цілковито Австро-Угорщину че-

рез забране "в слушний час" славянських країв, належачих до Австрії. До осягненя сеї цїли, винайшли російські політики знамениту "піґулку", а се т. зв. панслявізм, після котрого, всї славянські краї в Европі повинні бути злучені разом з Росією.

Під маскою сего панслявізму, Росія позискала цїлковито на свою сторону Сербію, в якій почала ширити антиавстрійську пропаґанду, яку сербські та р[illegible]кі аґенти почали завзято ширити також в полудневих славянсько-австрійських краях, головно в Боснї і Герцеґовинї. — Полишивши сю роботу на полудни для Сербів, звернула Росія свою роботу, з подвійною завзятостию на Галичину, Чехію і Польщу, ширачи там через своїх платних посіпак москвофілїзм між Українцями, а також між Поляками і Чехами.

Цїла маса платних російських аґентів увихала ся між нашим народом "переконуючи" його, що ніяких Українців нема, що ми є чисто-кровні Москалї і повинні належати до Росії. Полякам знова обіцяли сї аґенти всякі полекші та свободи під панованєм рос. царя, а Чехам всякий добробут. Отсї то платні аґенти підготовляли в Австрії ґрунт д[illegible]йських війск. які в "слушний час" прийду[illegible] підбити сї краї для Росії. — Одним словом, – [illegible] готовила собі ґрунт до війни з Австрією, а будучи в порозуміню з Анґлїєю і Францією, не обавлялась союзниці Австрії, Німеччини, яка буде мусїла боронити своїх західних границь перед сими двома державами, які, на підставі — з одної сторони своїх ворожих відносин до Німеччини, а з другої сторони, на підставі договору, — прийдуть Росії в поміч, беручи Німеччину в два огнї.

Оттакий стан річий і такі відносини істнували в Европі, аж доки російський посів не приніс обочу, яким було убите австр. престолонаслідника.

УБИТЄ АВСТР. ПРЕСТОЛОНАСЛІДНИКА, ФРАНЦА ФЕРДИНАНДА І ЙОГО ПОДРУГИ.

Серби, підбадьорені Росією і маючи за собою єї поміч та охорону, почали з цілим завзятєм, після балканської війни, ширити анти-австрійську

Архикнязь Франц Фердинанд

пропаґанду. З сею то пропаґандою не ограничили ся лише на свій край, а перенесли єї на територію австрійську, іменно в Босню і Герцеґовину. Ся антиавстрійська пропаґанда охопила розмірно широ-

кі круги сербського народу, почавши від кругів най висших аж до найнизших.. — Вислідом сеї пропаґанди був зорґанізований в самій столиці Сербії, Білгороді, заговір і атентат на австрійського престолонаслідника, в якім, після донесень, мали взяти участь високопоставлені сербські державні мужі, а навіть наслідник сербського престола мав осо

Софія Гогенберґ
жена Франца Фердинанда

бисто впливати на заговірників.

Самого замаху доконав 19-літний сербський студент, Гаврило Прінціп, який дня 28-го червня с. р. цільними стрілами з револьвера замордував

архикняжу пару підчас проїзду улицями міста Сараєва...

Вислїдом сего атентату було енерґічне слїдство австрійських властий, яке викрило, що морд в Сараєві, се не є чин індівідуальних осібняків, бо в сей заговір суть змішані як сербські військові урядники, так і самий ряд, та що укаранє безпосередних виновників замаху, не буде достаточною карою, анї не зробить кінця російсько-сербській аґітації проти Австрії. Через те австрійський ряд постановив здавити небезпеку для себе в самім єї зародку, себто упокорити цїлу Сербію та приневолити сербський ряд до залишеня антиавстрійської пропаґанди не лише в границях Австро-Угорщини, але також і в самій Сербії...

Замордованє австрійського престолонаслїдника, а в слїд за сим слїдство австрійських властий, яке тягнуло ся майже цїлий місяць буде датувати ся в історії як **початок европейської крізи, як безпосередна причина Великої Европейської Війни.**

ВІЙНА.

Ультіматум австрійського ряду до Сербії.

Сейчас по укінченю провізоричного слїдства, се є 23. липня с. р. австрійський ряд вислав до Сербії ультіматум, в якім, осуджуючи проти-австрійські затії сербського ряду, зажадав, щоби сербське правительство виповнило слїдуючі точки:

1. Сербське правительство має здавити всякі публїкації, які підбурюють до ненависти і погорди до австр. монархії і яких загальний напрям звертає ся проти територіяльної цїлости монархії.

2. Зарядити розвязане "Народної Охрани" і всїх инших союзів, які займають ся пропаґандою проти Австро-Угорщини.

3. Усунути з публичної науки в Сербії все те, що служить до піддержаня пропаґанди проти Австро - Угорщини.

4. Усунути з військової служби офіцирів і урядників, які є винні пропаґанди проти Австро Угорщини. Їх назвища подасть австр. правительство.

5. Згодити ся на те, щоб орґани австр. правительства брали участь в здавленю переворотового руху, зверненого проти цїлости Австрії.

6. Розвести слїдство проти заговірників з дня 28 червня с. р., які знаходять ся на сербській території. Делеґовані австр. правительством орґани возьмуть в тих доходженях участь.

7. Зарядити з як найбільшим поспіхом арештоване майора Вої Панковіча і М. Циґановича, які є скомпромітовані.

8. Заборонити перепачковане оружя та експльодуючих матеріялів поза границї, а урядників, які справникам замаху в Сараєві помагали перейти через границю, видалити зі служби і остро укарати.

9. Дати австр. правительству заяву, що сербські державні мужі будуть прихильно відносити ся до Австро - Угорщини.

10. Цїс. і кор. австр. правительство має бути сейчас повідомлене про переведене заряджень, заключених в наведених точках, — і вижидає відповіди сербського правительства до суботи 25-го липня с. р. до 6. год. вечером.

В суботу, дня 25-го липня австр. правительство отримало відповідь від Сербії на вислане ульті-

матум. Правительство сербське годилось на всі домаганя, окрім точок 5. і 6-ої, де говорить ся, що австрійські урядники мають брати участь в здавленю антиавстрийської пропаґанди в Сербії.

Правительство австрійське оголосило, що відповідь Сербії є "негідна" і незадоволяюча, — і сей час оголосило частинну мобілізацію проти Сербії. **А дня 28-го липня Австрія виповіла війну Сербії і** сейчас розпочала воєнні кроки, почавши бомбардувати вже на другий день, то є 29-го липня, столицю Сербії, Білгород.

Між тим, дня 25-го липня, Росія оголосила, що не позволить Австрії, без причини, іти війною на Сербію і почала готовити ся до війни з Австрією. — Сейчас, на слідуючий день Німеччина, хотячи, щоби війна не розширилась на цілу Европу, остерігала прочі держави, щоби не мішали ся до війни Австро-сербської, і не перешкаджали Австрії покарати Сербію. — Про се становище Німеччини довідуємо с[illegible]ирнійше з телеґрам, які між собою виміняли німецький цісар з російським царем перед вибухом загально-европейської війни:

Сї телеґрами звучать:

Дня 28. липня телеґрафував **цісар Вільгельм до царя Миколи:**

"З найбільшим безпокоєм довідуюсь про враженє, яке викликало в Твоїй державі виступленє Австро-Угорщини проти Сербії. Не маюча скрупулів аґітація, поширена в Сербії від ряду літ, довела до обурюючого злочину, якого жертвою впав архикнязь Фердинанд. Дух, що повів Сербів мордувати свого власного короля і його жінку, царює в тім краю ще до нині. Без сумніву Ти згодиш ся

го мною, що Ти і я як і всї суверени мають спільний інтерес наставати на те, щоби всї ті, що є морально відвічальні за огидний злочин, понесли заслужену кару. Та враз я й розумію добре, як важко Тобі й Твому правительству виступати проти струй загальної опінії. Помимо щирої приязни, яка нас від давна вяже, ужиймо цїлого свого впливу, щоби наклонити Австрію до стараня о явне вдоволяюче порозуміне з Росією. Маю повну надію, що ти мене підіпреш в тих змаганях усунути всякі перешкоди, які ще можуть зродити ся. Твій щирий і відданий свояк **Вільгельм**".

Дня 29. липня телеґрафував **цар Микола до цїсаря Вільгельма:**

"Радію, що Ти знова вернув в Німеччину. В тій поважній хвилї прошу Тебе як найсильнїйше, щоби Ти помогав менї. Виповіджено слабосильній державі ганьблячу війну. Обурене з того приводу, яке вповнї подїляю, є в Росії величезне. Предвиджую, що дуже скоро не буду в силї оперти ся напорови, який на мене натискає і буду приневолений видати зарядженя, які спровадять війну. Щоби заобігти нещастю, яким була-би европейська війна, прошу Тебе в імя нашої старої приязни, щоби Ти зробив всьо, що можеш для припиненя свого Союзника, щоб він не пійшов за далеко.

Микола".

Цїсар Вільгельм відповів цареви 29-го липня:

"Я одержав Твою телеґраму й подїляю Твоє бажане удержати мир. Однак не можу, як я вже сказав у моїй телеґрамі, поступоване Австрії уважати "ганьблячою війною". Австро-Угорщина з досьвіду знає, що приречене Сербії, о скільки воно

є лиш на папері, є зовсім непевне. Після мене поступоване Австро Угорщини треба уважати за пробу одержаня повної запоруки, що припорученя Сербії будуть дійсно перемінені в діло. В тім погляді скріпляє мене заява австр. кабінету, що Австрія не думає робити ніякі здобичі коштом Сербії. Ду-

Російський цар просить помочи у своїх „любих" жидів.

маю отже, що для Росії є зовсім можливе витривати супроти австрійсько-сербської війни в ролі видця, не вмягаючи Европу у війну, найстрашнійшу, яку вона колинебудь бачила. Думаю, що безпосередне порозуміне Твого правительства з Віднем є

можливе і бажане порозуміне, яке — як я Тобі уже телеґрафував — моє правительство всіми силами буде підпомагати. Очевидно військові зарядженя Росії, які Австро-Угорщина могла-би уважати за погрозу, могли-би прискорити нещасте, яке ми оба хочемо здержати.

Також моє становиско, яко посередника — яке я приняв в наслідок твого поклику до моєї приязни, було би підкопане. **Вільгельм".**

Дня 30. липня телеґрафував **цісар Вільгельм до царя Миколи:**

"Мій амбасадор одержав порученє звернути увагу Твого правительства на небезпеку та поважні наслідки мобілізації. Те саме сказав я Тобі в моїй послідній телеґрамі. Австрія мобілізувала лише проти Сербії, а іменно лише частину своєї армії. Наколи Росія — як се з донесень Мого і Твого правительства випливає — мобілізує проти Австро Угорщини, то роль посередника, яку Ти мені в приязний спосіб завірив і яку я на Твоє виразне прошенє приняв, була-би наражена на унеможливленє. Весь тягар рішеня спочиває тепер на Твоїх плечах; вони мають відвічати за мир або війну.

Вільгельм".

Цар відповів цісареви Вільгельмови 30. липня.

"Дякую Тобі від серця за Твою скору відповідь. Висилаю нині у вечір Татіщева з інструкцією. Військові зарядженя, що тепер входять в житє, були постановлені ще перед пяти днями, а іменно по причині оборони проти приготовлень Австрії. Надію ся з цілого серця, що ті зарядженя не вплинуть в ніякий спосіб на Твоє становище, яко посередника, яке я дуже високо шаную. Потребуємо

твого сильного натиску на Австрію, щоби прийшло з нами до порозуміня.

Микола"..

Як бачимо з повисших телеґрам, Росія постановила конче піти війною на Австрію, і ся постанова була вже рішена, — після слів самого царя Миколи до німецького цїсаря Вільгельма, — ще 25-го липня, се є 3 дни перед тим, заки ще Австрія виповіла війну Сербії. А дня 29-го липня Росія зарядила офіціяльно мобілїзацію проти Австро-Угорщини і Німеччини.

В виду такого поступованя Росії, дня 31-го липня Німеччина вислала Росії ультіматум з домаганем, щоби Росія сейчас відкликала свою мобілїзацію, а що Росія відмовила сьому жаданю, Німеччина слїдуючого дня, се є 1-го серпня виповіла війну Росії. — Того самого дня зажадала Німеччина від Франції виясненя, яке становище займе Франція в часї війни Німеччини з Росією. — Французьке правительство відповіло, що Франція буде боронити своїх інтересів і сейчас, ще того самого дня зарядило французьку мобілїзацію.

Слїдуючого дня, то є 2-го авґуста німецьке військо заняло невтральну територію Люксембурґ і переступило французьку границю. Рівночасно Німеччина просила Бельґію, щоби ся позволила перейти німецьким військам через бельґійську територію до Франції; але коли бельґійський король відмовив сїй просьбі і заявив, що Бельґійці будуть оружною рукою боронити невтральности Бельґії, — дня 3-го авґуста виповіла Німеччина війну також Бельґії і німецькі війска вступили на бельґійські землї. — Того самого дня німецький амбасадор о-

пустив Па[illegible], а французький знов Берлін, уважаючи війн[illegible] між Німеччиною і Францією за виповіджену.

Коли німецькі війска вступили на бельґійську територію, дня 4-го авґуста виповіла Анґлія Німеччині війну, заявляючи, що вона уважає за свій обовязок боронити неутральности Бельґії і почала сейчас переправляти своє війско до Франції і Бельґії, щоби спільно з ними бороти ся проти Німців.

Оттак в несповна однім тижни майже ціла Европа стала під оружем, бажаючи розвязати і порішити всякі питаня та незгоди на поли битви.

Між тим Італія, яка належала до союза з Німеччиною і Австрією, і після договору, повинна була також вхопити за оруже, щоби помогти в борбі своїм союзникам, зрадила їх і заявила, що зваживши обставини теперішнього конфлікту, вона не чуєсь зобовязаною договором іти на поміч своїм союзникам і заявила свою цілковиту невтральність дня 3-го авґуста.

Після сього формальности виповідженя війни ворожими собі державами, поступали за собою в скорім темпі. — І так: —

Дня 7-го авґуста виповіла Чорногора війну Австрії.

Дня 10-го авґуста Франція виповіла війну Австрії.

Дня 12-го авґуста Анґлія також виповіла війну Австрії.

Рівнож правительство Портуґалії заявило дня 8-го авґуста, що буде активно підпомогати Анґлію проти Німеччини і Австрії.

Крім висше згаданих европейських держав

проти Німеччини і Австрії стала також Японія. Іменно, дня 16-го авґуста, зажадала Японія, щоби Німеччина забрала всї свої воєнні кораблї з хінських і японських вод і віддала їх Японії без нїякого винагородженя та, щоби Німеччина віддала сейчас свою азійську кольонїю Кіяв-Чав Хінам. — На се японське ультіматум мала Німеччина відповісти до полудня, дня 23-го авґуста. — Німеччина

Німецька армата до острілюваня аеропланів.

однак цїлковито зіґнорувала домагане Японії і навіть на її ультіматум не хотїла відповідати. — Отже в-слїд за сим, дня 23-го авґуста Японія виповіла війну Німеччинї і виправила своє війско на здобуте згаданої німецької кольонії.

А дня 25-го авґуста виповіла також Австрія війну Японії, чуючись з'обовязаною до сего, будучи в союзї з Німеччиною.

До війни стануло девять держав. — З одної сторони Австрія і Німеччина, а з другої Анґлія, Франція, Росія, Бельґія, Сербія, Чорногора і Японія.

Чи повстануть ще якінебудь нові комплікації і чи возьмуть участь в війні ще прочі держави, се покаже недалека будучність. — На разї треба числити ся тільки з сими, що воюють вже тепер і подаємо дотеперішний, се є тримісячний хід военної кампанії на всїх полях війни.

ВІЙНА АВСТРІЇ З СЕРБІЄЮ.

Сейчас по вчповідженю війни, вислала Австрія проти Сербії 6 корпусів війска (разом около 250.000 жовнїрів). Ся армія розділившись на дві осібні армії наступили на Сербію рівночасно з двох сторін: одна з заходу з Боснї, а друга з півночи, з Угорщини від ріки Дунаю. — Армія північна приступила сейчас до облоги і бомбардованя столиці Сербії, Білгороду, та почала переправляти ся через Дунай, входячи в глуб краю, зводячи одну борбу за другою, зі змінним щастем, з заступаючими дорогу Сербами.

Друга армія, наступаюча з Боснї, переправилась через ріку Дріну, побила частину сербського війска, та пішла побідоносно в глубину краю, занимаючи місто Шабац і другі місцевости. — Рівночасно Чорногорцї злучившись з частиною війска сербського, переступили з полудня границю австрійську і попрямували в сторону столиці Боснї, Сараєва, побиваючи по дорозї менші відділи австрійського війска.

Загальна ситуація на полудневім терені війни дуже неясна, а сю неясність ще більше наводять цілком суперечні собі, а за тим і неправдиві вісти з сего поля війни.

Щоби мати сяке-таке понятє про хід австро-сербської війни, треба знати, що терен, на якім

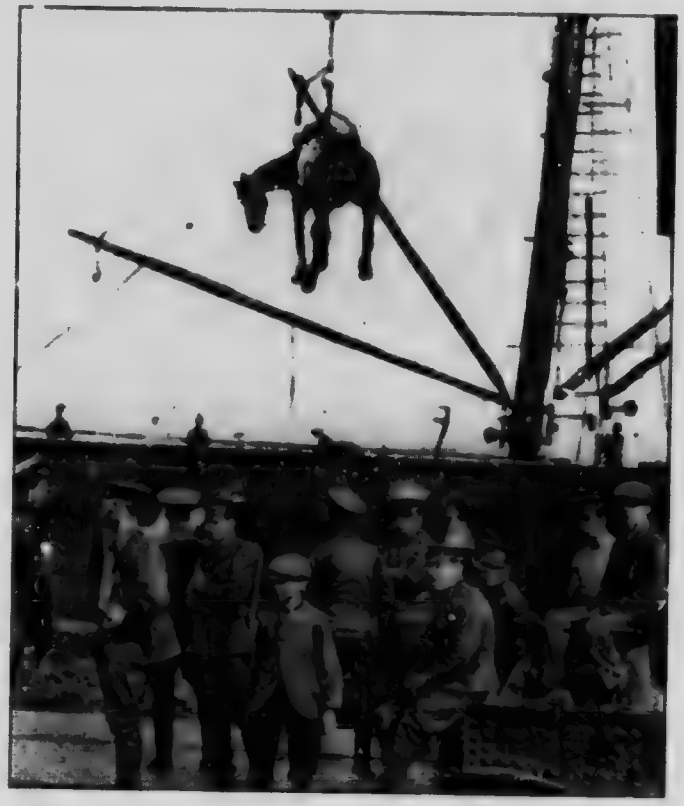

В отсей спосіб ладують коні на кораблі.

провадить ся ся війна, є в більшій части гористий, на якім тактика воєнна вимагає великої обережности та уваги і сама війна провадить ся більше невеликими відділами, які запускають ся в ріжні сторони краю, зваблюючи ворога в засідки та недоступні місця, аж доки не задасть ся ворогови смертель

ного удару. Спосіб такої военної тактики, тягне ся звичайно дуже довго.

Як можна бачити з дотеперішних донесень, — до більшої і рішаючої битви ще там не прийшло, хоч, без сумніву, як одна, так і друга сторона побила вже не один з менших відділів.

Що-до остаточного висліду, то не може бути навіть сумніву, що Австрія вийде відси побідоносно, маючи до діла з противником, під кождим зглядом слабшим від неї...

Найновійші вісти з сего поля війни доносять про побідний похід австр. армії в глубину Сербії, як також, що Серби стратили вже до тепер 200.000 жовнірів, се є більшу половину всеї своєї армії та просили о поміч Росію. — Єсли донесенє се є правдиве, то належить сподівати ся, що війна Австрії з Сербією вже довго не потреває.

ВІЙНА АВСТРІЇ І НІМЕЧЧИНИ ПРОТИ РОСІЇ.

В провадженю війни з Росією, Австрія ділала в порозуміню з Німеччиною. — Пляном австрійського ґенерального штабу було, — не допустити до провадженя війни на території австрійській, а перекинути єї в границї самої Росії. В тій цїли вислано на Росію дві великі армії, що числили около мілїон жовнірів, одну під проводом ґенерала Данкля, другу під проводом ґенерала Авфенберґа. Обі сї армії попрямували з Галичини на північ, занимаючи полуднево-західні російські ґубернії: келецьку, радомську і люблинську. — Задачею сих армій було заняти цїлу західну частину російских земель т. зв. Королївство польське і злучившись з

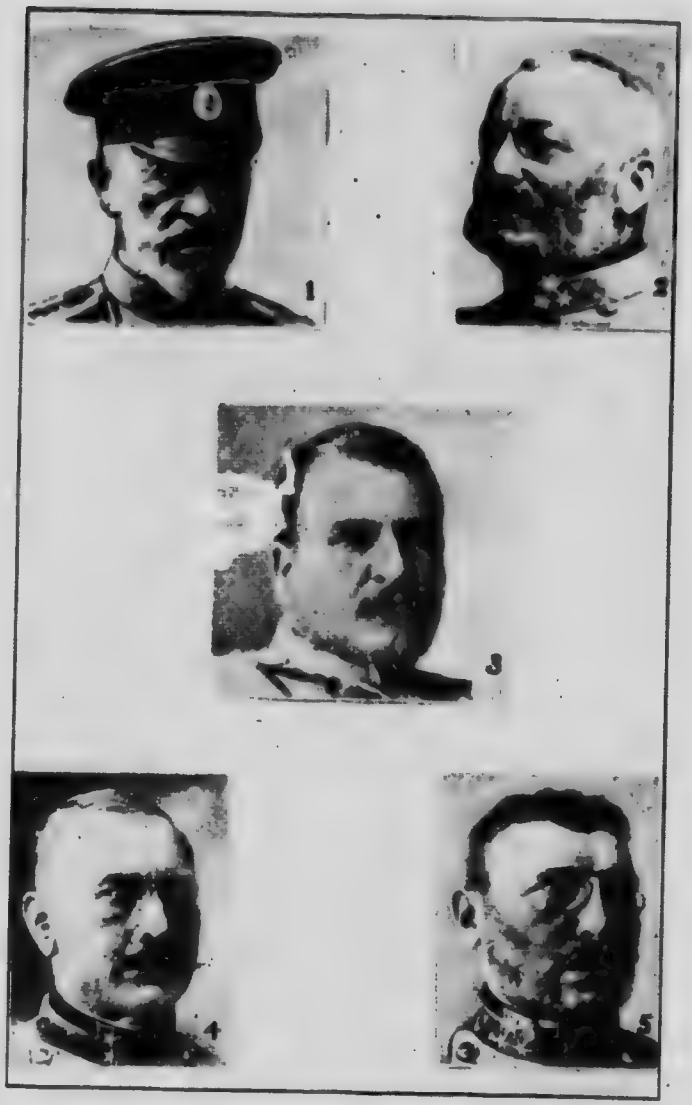

ҐЕНЕРАЛИ РОСІЙСЬКІ І АВСТРІЙСЬКІ:

1) В. князь Николай Николаэвич, головнокомандуючий рос. 2) Архикнязь Фридрих, голов. ком. австр.; 3) Рос. ґенерал Димітрев, котрий облягав Перемишль; 4) Австр. ґенерал Данкль; 5) Австр. ґенерал Ауфенберґ.

армією німецькою, яка рівночасно вийшовши з Прус, прямувала з заходу, — піти дальше в глубину Росії. В виробленю сего пляну важну ролю відіграла та обставина, що як Австрія, так і Німеччина, вірячи польським політикерам, мала надію, що Поляки російські стануть по стороні австрійських військ і викличуть революцію проти Росії. В сій цїли командант австрійських військ видав навіть до Поляків відозву, в якій їх взивав, щоби вони прихильно приняли австр. армію, яка несе волю для польського народу.

Австрійська армія, перейшовши границю російську, занимала одну місцевість за другою, та гнала перед собою менші відділи російського війска, які ставили дуже слабий опір. До більшої борби прийшло аж коло Красніка, Люблина, Замостя та Красного Ставу, де велика російська армія заступила дорогу Австрійцям, хотячи їх стримати в дальшім походї. Прийшло до кровавої тридневої битви, в якій Австрійцї віднесли сьвітлу побіду над Москалями, забираючи богато тисяч Москалів в неволю та здобуваючи богато армат та всякого воєнного матеріялу.

Один австрійський полковник, що брав участь в борбі коло Красніка, ось як описує свої вражіня з сеї борби:

"Москалї пакують цїлі полки з над Волги і Дону, бють ся не оружием, але масою. Наша артилерія, то наша слава, інфантерія — добре бє ся і зміта ють цїлі полки російські. Москаль не жалує людий, ми знова куль і ґранатів — так що Москалям в невдовзї забракне полків. Дійшло до того, що наші шпиталї лїчать переважно Москалів; на наших

двох ранених припадає вісім Москалів.... Російські війска голодні, змучені. В жолудках Москалів находять лікарі овес і кукурудзу сиру.

Наші війска мають добрий настрій, подостатком поживи і гроший. Ті славні козаки російські, то найбільші боягузи. Бували випадки, що коли сотня козаків побачила патроль наших драґонів, зложений з 5 людий, вдирала з поля і втікала десь на вовчі доли....

...."Страшні вчера пережив я хвилї. Кулї свистали, бомби летїли, гук армат, йойк ранених, але побіда по нашій сторонї. Москалї втїкають"....

Загалом всї донесеня з поля борби коло Красніка і Люблина звучать згідно, доносячи про велику побіду Австрійців, яка окрила славою як австрійську армію, так і єї вожда Авфенберґа.

Нїмцї побивають Москалїв в Прусах.

Рівночасно, коли Австрійцї в польськім Королївстві побивали і гонили перед собою Москалів — нїмецький ґенерал Гінденбурґ розбив цїлковито північну російську армію під Таненберґом, в Східних Прусах, котра то армія мала заняти нїмецьку надморську кріпость Киніґсберґ і попрямувати дальше в глубину Нїмеччини — на Берлїн... В сїй борбі забрали Нїмцї поверх 90.000 Москалїв до неволї, а рештки їх армії прогнали цїлковито з нїмецької території. — Борбу під Таненберґом описує так кореспондент лондонської часописи "Дейлі Мейл", який був свідком величезного погрому Москалїв у Східних Прусах і надіслав до названої ґазети опис сеї страшної битви:

"Армія російська під проводом ґенерала Ши-

лінського надійшла двома головними відділами: один з Білостока через Лик. а другий з Млави через Сольдаву. По безнастанних битвах, в яких Німці ставили невеличкий опір, російські передні сторожі виринули з мочарів і осягнули сталий ґрунт недалеко Остероде.

Борба Москалів з Німцями в Східних Прусах.

"Се був момент, у якім німецький командант, ґенерал фон Гінденбурґ, оказав свій хист яко стратеґік. Німецькі війска надійшли з над Рену і з Бельґії, артилерия вирушила з Торну і з Ґродека і всьо було готове. Коли сильний російський осередок (центр) надійшов з Остероде 27. серпня, ґене-

рал Гінденбург кинув велику силу на ліве московське крило у Майденбурґу, захопив се місто і відігнав ворога назад у багна й озера.

"Сильну німецьку резерву кинено на Орельсбурґ і тим способом завернено праве вороже крило та загнано його в мочари зовсім так, як се стало ся з лівим крилом. Російська позиція була тепер така: З внішної сторони терен нахиляв ся до окружаючого ворога, значить ся — він находив ся в долині; по стороні внутрішній була сіть величезних мочарів і озер; з трох боків стояли муром Німці; з четвертого боку був лише одинокий вихід, а сей вихід провадив власне через мочари і багнисті потоки. — Тоді слідувала одна з найстрашнійших битв в історії — битва, якої страхітя позбавили розуму кількох німецьких офіцирів. Німці затісняли свій круг щораз більше, натискали Москалів цілою силою і пражили їх страшним та безнастанним огнем. А Москалі не могли навіть маневрувати своїми арматами, бо вони позастрягали в болоті. У тім болоті опинили ся також салдати і коні. Природа сеї країни приневолила Москалів розбити ся на безпомічні гуртки з яких більша частина шукала собі виходу з сеї матні на свою власну руку і загаяла ся щораз дальше в страшні мочари.

Вечірний сумерк надавав ще більше грози пекольному видовищу. З челюстий нічної пітьми доносило ся дике іржане коний, помішане з розпучливими криками людий, потопаючих у летучих пісках і намулі. З цілої великої армії лише шестому корпусови і одній половині першого корпуса удало ся втечи і перейти границю, але і вони страти ли у відвороті богато людий. Через кілька днів я

бачив поодинокі ґрупи загрузлих у болоті салдатів, яких Німці окружали і виловлювали. Богато з них воліло піддати ся добровільно ніж загибати з голоду..

Ґенерал фон Гінденбурґ перемашерував у чотирох днях 94 милї і дігнав неприятеля, якому доводив ґен. Рененкампф, під Ґерарден. Москаль о-

Німецький ґенерал фон Гінденбурґ котрий розбив Москалів в Східних Прусах і тепер доводить цілою німецькою армією на Всході.

дначе зрозумів ще в час небезпеку свого положеня і втік з недобитками своєї армії аж до Сувалок".

Після сеї славної побіди ґенерала Гінденбурґа, Німці приступили до офензиви і почали гнати перед собою Москалів дальше в глубину Польщі і Росії.

МОСКАЛІ ВПАДАЮТЬ ДО ГАЛИЧИНИ З ПІВНОЧИ І ЗІ ВСХОДУ.

Як вже було згадано, — пляном австрійського і німецького ґенерального штабу було, через заняте західних російських провінцій, стягнути головну російську армію проти австрійсько - німецької армії в Польщі, а тим способом перенести цілу боєнну кампанію на територію російську.

Виповняючи повзятий плян, австрійський ґенеральний штаб полишив Східну Галичину і єї російську границю майже безборонною. Стале австрійське війско помашерувало в Польщу, а для оборони північно - східних границь Галичини і Буковини полишилась тільки незначна сила, складаюча ся з ляндштурми і резерви. — Се доводить, що австр. ґенеральний штаб цілковито не надіяв ся і не предвидів сильного напору Москалів з сеї сторони.

З такого стану річий скористав головний комендант армії російської — і приступивши тільки до оборонної тактики в Польщі, на своїм правім крилї, зміцнив свій центр, а головно ліве крило і— з цілою силою вдарив на Галичину, хотячи по цілковитім єї занятю, відтяти арміям Авфенберґа і Данкля відворот і взяти їх в два огні.

Отсей маневр російського ґенерального штабу знівечив цілковито первісний плян австр. ґенерального штабу. Армія Авфенберґа і Данкля була змушена вертати серед дуже трудних обставин, відбиваючись рівночасно від напору центра московської боєвої лінії, щоб боронити Галичину і недопустити до здійсненя пляну російського. Доки од-

нак се сталось, в східній Галичині прийшло до завзятих, кровавих боїв, в яких незначна сила війска, позіставша в Галичині ставила розпучливий і ге-

Отся мапка вказуэ, в який спосіб напали Москалї на Галичину і куди вони прямують.

ройський опір переважаючій навалї московських війск, боронячи завзято кождої пяди землї, та стримуючи похід російської армії.

Полилась кров в сій великій европейській війні також на галицько-українських землях. Зрадники москвофіли та Поляки помагали переважаючій московській навалї та ударемнювали оборону австрійських війск, а навіть вилаючи в руки Москалів визначнійших Українців, головно гр. католицьких сьвящеників... — Ціла Східна Галичина і частина Буковини опинилась в російських руках. До завзятих і страшних боїв прийшло коло Волочиск, Сокаля, Бродів, Галича і других міст, однак до найбільше завзятої і кровавої борби прийшло під Львовом, де о половину менша армія австрійська, боролась через цілих десять день і стримувала переважаючу московську силу. В сій то борбі Австрійцї показали не лише свою здібність і витревалість, але також своє геройство, з яким боронились перед Москалями. Борба під Львовом і витревалість австрійських жовнїрів задивували цілий сьвіт. — А воєнні знатоки та кореспонденти, містячи в ріжних часописях та журналах згадку про борбу під Львовом і оборону Австрійців перед Москалями, так висказують ся про австрійських жовнїрів: — "Через десять день не спати, не роззуватись, їсти лише сухарі або кусник зимного мяса з консерв, не пити води, не скидати через десять день з себе торністри і не випускати з рук ґвера, — а рівночасно ставити успішний опір через тих десять день в троє сильнійшому ворогови, не даючи йому іти вперед, — на се треба людий з зелїзними нервами, з переходячою людське поняте витревалостию, здоровлем і завзятем, які знаходимо тільки в тих людий, що боронять своєї рідної країни, свого майна і родини перед напасником,.." — А треба знати, що жовні-

рами, які здобули собі признане цілого сьвіта за свою витревалість і хоробрість, — се були переважно Українці, які служачи в полках в східній Галичині, брали головну участь в борбах з Москалями, від котрих також здобули собі признане за свою хоробрість...

Та хоч як завзято боролись Австрійці, мусіли таки уступити перед переважаючими силами Москалів, яким на поміч приходили чим-раз нові полки, — і віддати Львів ворогам на поталу.

Австрійці подались в зад в сторону міста Городка, де знов прийшло до чотиродневої завзятої борби, в якій Москалї понесли дуже великі страти і мусіли уступити. Та хоч Австрійці вийшли в сій борбі побідоносно, не могли використати своєї побіди, бо мусіли спішити, щоб злучитись з повертаючими арміями Авфенберґа і Данкля. Прийшло ще до борби під Равою руською, Ярославом, а в кінци під Перемишлем, о який врешті Москалї поломили собі зуби....

Як відомо, Перемишль є побіч Кракова одинокою сильною твердинею в Галичині. Сей то Перемишль знівечив російський плян взятя австрійської північної армії в два огні. Підчас, коли Москалї через три тижні штурмували Перемишль, мали час армії Авфенберґа і Данкля злучитись разом і прибути назад до Галичини на підмогу оставшим там військам. Рівночасно Австрія мала час зібрати до Галичини більше війска і піти тепер не тілько на освободжене обляганого Москалями Перемишля, але також Львова і цілої Східної Галичини. Оттак Перемишль, старинне українське місто, знівечило московські пляни.

Про те, як дуже розходилось Москалям о здобуте Перемишля, сьвідчать нечувано завзяті штурми Москалів на перемиські форти і безустанне день

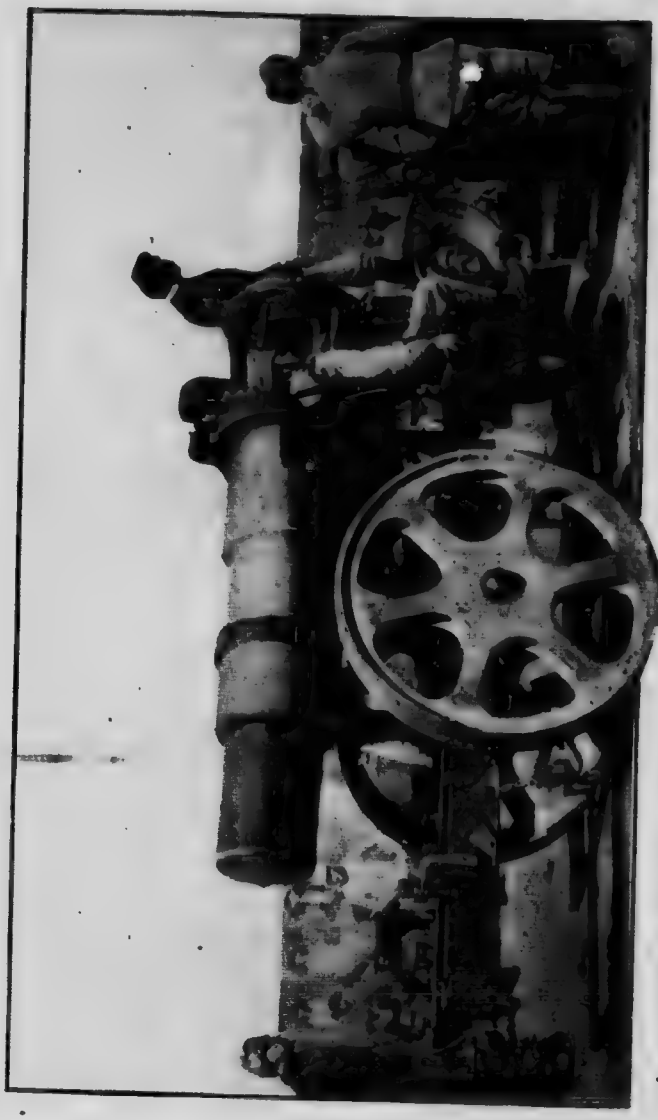

Австрійська 42 цм. армата до здобуваня фортів. Сими армами знищили Австрійці форти міста Антверпії в Бельгії. Анґлійці називають її іменем славного силача „Джек Джонсон-ом“; а наші жовніри, що її обслугують, зовуть сю армату „воркітлива теща“ або „тітка-сваха“.

і ніч, через три тижні триваюче, їх бомбардоване... — Про завзяте знова і геройство, з яким Австрійці боронили Перемишля, — сьвідчать стоси

трупів штурмуючих Москалів, яких начислено поверх 20.000, не вчисляючи полонених і ранених. Наочний сьвідок, що в час облоги перебував в Перемишли, так описує кроваві бої, які там мали місце:

"Москалї почали острілювати твердиню 18. вересня. 20 вересня вони окружили місто і почали його бомбардувати. Таке тривало до 2 жовтня. Того самого дня вислали Москалї парляментаря з білим прапором та жадали здачі, однак їм відмовлено.

"Канонада почалась наново. Москалї пустили на твердиню цілі дивізії піхотинців та бажали взяти її штурмом. Головний военний штаб видав приказ, що твердиню мусить ся взяти за всяку ціну. Тому зібрали страшну масу війска та ударили з цілою силою на окопи. Почав ся страшний огонь.

Аж ляком переймало кождого, хто бачив, як Москалї сунули цілі маси війска. не зважаючи на австрійські стріли. що змітали війско наче вихор солому. Росіяни боролись завзято і поступали вперед, не тратячи надії, однак вкінци й надія почала їх покидати, коли побачили цілі снопи стрілів з машинових гармат та карабінів, що зі всїх сторін сипались на їх війска.

"Атаковано твердиню днем і ночию. Страшний вид предсталяв ся для тих. хто бачив, як Росіяни ішли вперед, не зважаючи на град куль Австрійців, що особливо ночию, при осьвітленю рефлекторів, видавалось пекольною ігрою. Прямо цілі компанії російського війска змітали австрійські армати.

"Росіяни навчились богато з японської війни. бо атакували дуже завзято, не зважаючи на величезні страти. Люди, що їх уживали до здобутя сеї твер-

дині, були мабуть спеціяльно підготовані до такої акції. Небавом місце перед окопами залягли цілі гори трупів. Австрійці обчисляють, що тут згинуло до 40 тисяч російського війска. Крім того забрали Австрійці богато полонених.

"Одинайцять російських баталїонів, що підійшли неспостережено під окопи, напали нечайно на Австрійців. Се була несподіванка для австрійського штабу. Війско подалось назад до підземних казаматів. Відси боролись усї вони машиновими карабінами та арматами меньшого калїбру. Росіяни перебили собі дорогу аж до казаматів та тут почали уже битись на баґнети.

"Австрійці мали зі собою пушки з малими ґранатами і почали кидати їх на Росіян, що зайшли їм у їх засїдку.

У сих підземних печерах боролись люди з собою мов демони. Не було можливо стріляти, тому почалась справдїшна бійка, як се було в часї старинних воєн. Люди бились рушницями та баґнетами, які були червоні від крови. А на сьвітї стояла чорна темна ніч. Нї одна зірка, нї місяць не осьвічували сеї темної страшної різнї. Годї було пізнати, хто приятель, а хто неприятель.

"Казамати вкінци наповнились трупами та кровю так, що люди мусїли лазити по трупах своїх братів та кінчити борбу. Росіяни бороли ся завзято та мусїли вкінци подати ся в зад. Тимчасом комендант зателефонував по резерви до слїдуючого форту. Та заки прийшла поміч, Росіяни вже уступили. В сїй різнї стратили Москалї 150 убитих на окопах, а 300 в самих казаматах. Були також сотки ранених. Коли я виїзджав з Перемишля, трива-

за тут борба дальше однак Росіяни значно уступили взад."

Поза фортами Перемишля, а іменно в околицях Кракова, в західній Галичині, зібралась велика німецько - австрійська армія і по відпочинку та реорґанізованю рушила знов до бою з Москалями.

Російський цар і його „любі" піддані.

Тепер почав ся приступ Австрійців ,а оборона і відворот Москалів. — Австрійці прогнали Москалів з під Перемишля, прогнали з Ярослава, відобрали назад Стрий, побили Москалів коло Турки, коло Снятина, прогнали Москалів з Угорщини і з Карпат, де до побіди Австрійців причинили ся головно Українські Січові Стрільці під проводом дир. Галушинського, — і так поволи, по кровавих битвах виперають Москалів з Галичини.

Оттак представляєть ся загальний хід австро-російської кампанії за перших три місяці сеї великої і страшної війни. — Кождому однак з нас цікаво-б знати дещо більше про хід воєнної кампанії з галицького терену війни, бож- се частина нашої Вітчини, в якій ми полишили своїх рідних: — батьків, материй, братів, сестер, знакомих — та хоч не величкі, але все таки свої хатини та кусники рідної землиці...

Москалї наступили на Галичину широчезною боєвою лінією, рівночасно з півночи і з північного сходу, а рівночасно осібна армія наступила зі сходу на Буковину, яка мала злучитись з російським їлвим крилом і оперувати на Підгірю, на полудне від ріки Дністра і заняти проходи, що ведуть через гори Карпати на Угорщину.

Австрійські війська, що стерегли границь з великим завзятєм відперли передну російську сторожу, наступаючу на Галичину. У всїх перших борбах, до яких прийшло здовж російської границі Австрійці віднесли побіди. Відперли вони Москалїв коло Кривча, Скали, Гусятина, Підволочиск, Сатанова, Залїзців, коло Бродів і Радивилова, а дальше коло Сокаля. — Однак за передною російською сторожею, яку з таким успіхом відбивали граничні австрійські війска надсунула головна російська армія, яка значно перевисшала числом австр. війска, позіставші в Галичині. — Та хоч значно слабші чисельно австрійські війска на кождім кроці боролись завзято, стримуючи московську навалу. До більших боїв прийшло коло міста Бродів, якого боронили Австрійці через три дні, що то се то здобували Москалї, то знов відбирали австрій

ці. В наслідок арматних стрілів зістало се місто майже цілковито знищене. До більшої борби також прийшло коло міста Сокаля, де помимо завзятого опору, Австрійці мусіли відступити. І так одно місто за другим забирали Москалї, відпираючи назад австрійські війська. Очевидна річ, що при такім "забираню" всї сї міста зістали більше або менше знищені. Шкоду понесли слїдуючі міста: Тарнопіль, Сокаль, Камінка Струмилова, Жовква Куликів, Залізці, Теребовля, Підгайці, Гусятин, Угнів, Чортків, Ходорів, Миколаїв, а дальше Стрий Городок, а навіть Львів, в якім зістали знищені "огнем" головно ті дїльниці, в яких Українці мають свої доми і камениці, — та богато других місточок і ціла маса українських сїл. Куди тільки перейшли Москалї, там зістала руїна.

Один кореспондент, що підчас нападу Москалїв находив ся в Чорткові, описує так боротьбу і знищенє сего міста:

"При кінця місяця серпня відбула ся під Чорткевом битва між Австрійцями і Москалями. Розложивші ся в прекрасній долинї Чорткова, заслоненій горами Карпатами, австрійські війска навіть не думали о появленю ся тут московських війск.

Одначе несподївано для австрійського війска на карпатських вижинах, під Чортковом, появило ся московське війско і заняло добру позицію, з котрої зачали стріляти до австрійського війска з армат. Австрійська артилерія скоро заняла протилежні хребти Карпат, і понад дахами Чорткова і головами його мешканців почавсь жорстокий артилерийний поєдинок.

Часть куль, котрі не долетїли до гірських ви-

жин, спадала на дахи в місті, запалюючи доми, та вбиваючи спокійних мешканців.

В Чорткові і його околицях почалась паніка, не тільки між цивільним населенєм, але і між військом. На зелізничій стації, що стояла під горою, стовпила ся маса публики і війска. А армати гремі ли і збільшували єще більший переполох.

В тім часї на двірци зелізничім, в Чорткові стояло всього два поїзди. І до возів сих потягів почали тиснути ся люди. Не лише місця, але і всї проходи, а ще більше дахи ваґонів були заняті пасажирами.

Потяг рушив в гору.

Коли потяг їзджав вже на гору, в льокомотиву вдарила куля з армати російської. Льокомотива зістала знищена. Потяг нічим не стриманий почав летїти в долину і з цїлим розгоном вдарив на другий потяг, що йшов в слїд за першим.

Наступила страшна катастрофа. Оба потяги котили ся з великою скоростию в діл, та в тій хвилї ударила друга арматня куля і запалила один з ваґонів.

Огонь почав скоро ширити ся і цїлий потяг за кілька мінут був вже в обіймах огню. І се море огню обняло своїми червоними язиками тисячки пасажирів і летїло скоро по шинах в діл.

Огнений потяг врізав ся в величезну тєлпу народа, що находила ся на зелїзничім двірци, котрий теж почав горіти.

Кілька тисяч людий зістало вбитих. Одні лежали, а другі, на котрих горіла одїж, горіли і світили як живі похідні.

До цікавої події прийшло рівнож в місті Бережанах. — На позіставшу там невелику залогу австрійських військ, напала нечайно велика скількість козаків. Війска австрійські замкнувшись в бараках, боронились перед козаками. Командант залоги, бачучи, що довго не зможе утримати ся пе-

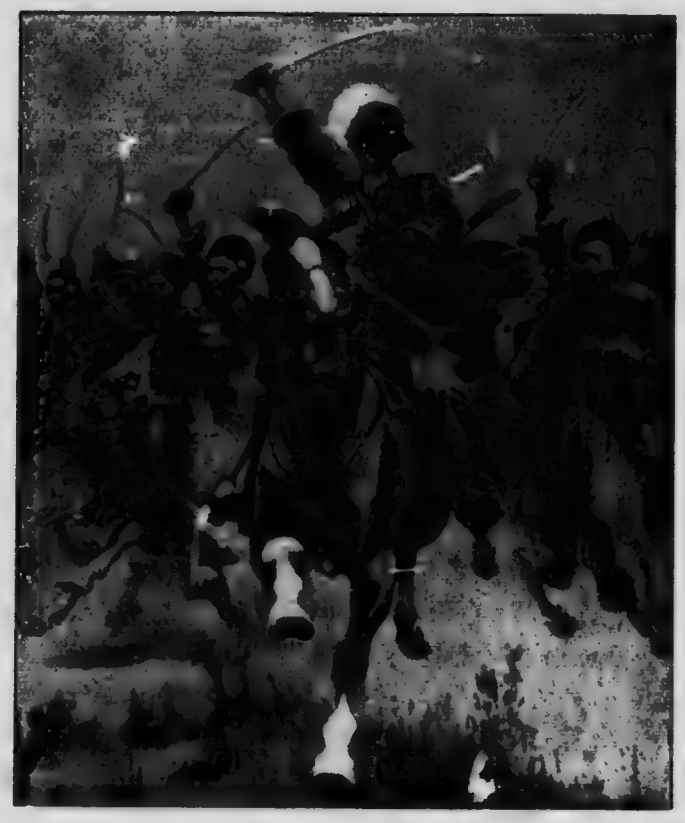

Напад рос. козаків на укр. село.

ред напором Москалів, вислав кількох жовнірів, щоби сї отворили греблю ставу, який лежить понад містом і напустили в місто воду. Вислані жовніри прокрались через місто, розірвали греблю і вода зі ставу затопила цілу долїшну часть міста, обезвладнюючи напасників. Козаки, не знаючи, що ста-

лось і не могучи боротись в воді, перестрашені, під дались добровільно Австрійцям.

Дуже цікава борба, в якій Австрійці дуже мало чисельні задали великих страт Москалям, а навіть убили російського ґенерала Вановського, відбулась підчас першої оборони Камінки Струмилової. Сю борбу так описує проф. Е. Шлінґлер:

"В ночи з дня 20 на 21 серпня донесено комісареви від Староства, що в Батятичах появили ся козаки. Зараз удав ся комісар на розказ старости на желізничий дворець і заалярмував 70 ляндштурмістів, що спали на стациї та після сего рушив назад з поворотом до міста. В дорозі почув він сухий тряскіт вистрілів з машинових карабінів: Козаки були вже під містом.

А тим часом в місті було ледви 170 жовнірів і кілька жандармів та скарбової сторожи. Навіть і ся "сила" була розділена: одна горстка заняла оборонне становиско на стациї, а друга частина була в місті і комендант тої другої части зарядив в одній хвилї оборону міста. За се козаки явили ся в силї одної дивізії, т. є около 4.000 люда з ґенералом Ванновським на чолї. З того числа, 2.000 взяло зараз живу участь в борбі, а друга частина зайняла становиско резерви в сусїднім честинськім лїсї. Крім того мали Москалї два машинові карабіни з яких один уставили проти касарнї, а другий проти желїзничого двірця. По нашій сторонї не було анї одного машинового карабіна, а мимо сего й мимо очевидної переваги Москалїв ми вибороли сьвітлу побіду!

До побіди Австрійців причинили ся передовсїм незвичайно цїльні стріли наших вояків. І так

прим. з вікон в помешканю начальника стації стріляло трох стрільців: поручник Гавранке, вахмайстер жандармерії і один "равбшіц" з околиці. Стріли тих людий були так цільні, що унерухомили цілковито один московський машиновий карабін.

Серед загальної паніки в місті тревала борба повних 12 годин від 5. год. рано, одначе ні один козак не важив ся вдерти ся до міста. Коло год. 1. в полудне почули в місті три сильні вибухи; всї думали, що се вже почала грати ворожа артилерія. Показало ся одначе, що був се вибух мін під великим желїзн. мостом на Бузї. Міст сей мав висадити в воздух в відповідній хвили поручник саперів Т., спеціяльно стаціонований в тій цїли в Камінцї. Сповнене свого важного обовязку переплатив одначе житєм: впав на полю бою, влучений вісьмома кулями в голову, а з ним згинуло й 12 ляндштурмістів, що повнили сторожу коло моста. Поручника найдено опісля з сїрничкою в руцї та з головою просто розбитою московськими кулями.

Положенє міста ставало з кождою хвилею грізнїйшим. Нараз перед боєвою російською лінією з'явив ся на білім кони вожд дивізії, а сильний вітер відхилив червоні поли ґенеральського плаща. Сей одинокий момент був для московського ґенерала загубою, а для Камінки хвилевим ратунком, — бо як раз в тій самій хвилї впав стріл і ґенерал повалив ся з коня... Влучила його куля простого жовнїра, котрий цільним стрілом на якийсь час уратував Камінку струмилову від московської інвазії.

Після втрати начального вожда, козацькі стріли почали поволї втихати, — а вкінци козаки усту

гили цілковито забираючи з собою забитих і ранених.

О год. 5. по полудни мешканці місточка відітхнули. Почала ся робота Червоного Хреста. З нашого боку полягло 26, ранених було понад 40.

А тимчасом до мійського шпиталю перенесено козацького вожда, ґенерала Ванновського. Коло него сидів російський штабовий лікар, що переніс ґенерала до шпиталю та просив австрійського лікаря о перевязане ран вожда.

Та стан ґенерала був безнадійний мимо сейчасової лікарської помочи: рани в долішну часть живота були смертельними.

Коли старший повітовий фізик, Др. Петровський, сказав ґенералови, як мала горстка боронила Камінки, сей сказав по німецьки: "Алеж се скандал! Колиб я був се знав, взяв-би я ваше місто без одного вистрілу. Се нечуване, аби мене, побідника з під Сокаля і Рави руської досягла куля простого ляндштурміста!"

Після перевязаня ран перевезено ґенерала автомобілем до гол. шпиталю у Львові, одначе в два дни опісля, ґенерал Вановський умер, записавши всю свою готівку на австр. Червоний Хрест."

В сего то російського ґенерала австрійські військові власти мали знайти лісту з іменами визначнійших наших галицьких народних діячів, яких він, правдоподібно, на розказ московського уряду мав арештувати і відставити до Росії, подібно, як се сталось з митрополитом Шептицьким.

Москалї, впавши до Галичини, розіслали на всї сторони відділи пів-диких козаків, які рабуючи та убиваючи поодиноких людий, ширили пострах

між населенем цілого краю. В деяких місцевостях населене ставило опір бандам рабуючих козаків однак не маючи оружя, такий опір був безвартісний і тільки стягав пімсту диких козаків на наш нарід. — В Настасові і Глубічку тамошні "Січовики", боронячи перед московськими грабіжниками свого майна, ставили завзятий опір козакам, а навіть кількох з них убили і покалічили. Козаки, не сподіючись ніякого нападу, зразу втікли але по короткім часї вернули назад і вимордували майже всїх "Січовиків". — До подібних сцен між населенем а козаками прийшло також в Ясеню, Розвадові, Завалю, однак козаки страшно мстили ся на людях...

В богато селах та місточках підпалювали Москалї наші церковцї, а наших сьвящеників забирали в полон, або прямо таки на місци розстрілювали. — А у всїй сїй роботї помагали Москалям зрадники - москвофіли, а навіть і наші "браця" Поляки, які до спілки з москвофілами зробили нагінку на Українців, видаючи їх в руки Москалям.

На населене впав переполох. Люди забирали що тільки могли, або таки голїруч утїкали в гори, а звідтам на Угорщину.

Один очевидець, котрому судилось утїкати перед московською ордою через Карпати на Угорщину, ось як малює нам наші сторони і цїлу природу, спустошену диким ворогом.

"Тисячі босих жінок і тількож голодних дїтий взносять руки до Бога, тай пригнобленим голосом і з кровавими слезами в очах взивають пімсти на дикого Москаля. на самого ката-царя, що позволив своїм рабівникам-салдатам так страшно знуща-

тись над невинним народом над бідними вдовами і дрібними сиротами, котрі в голоді і в холоді днями і ночами босо-ніж блукали по гущавинах, щоб лише втічи перед ним. Потоки кровавих сліз і ріки братерньої крови журливо спливають по галицькій землї зораній копитами а трупами засїяній, та несуть по сьвітї сумні вісти про те, чого то дикі Москалї допускають ся на наших стареньких батьках братях і сестрах. Де лише ворожа нога станула, там все зрівналось з землею, а природа онїміла. Села і місточка, хати і двори, одні в димах, а другі уже спопелїли. З заплаканих вікон, через повибивані шиби, немов через широко отворені очи, визирає нужда і смерть дишучи воняючим запахом. А в серединї — не увіривбись!... Та заглянувши вкінци, сказавбись, що не худоба, але пекольні якісь пітвори господарили там... Я бачив доми — каже очевидець — де все вказувало, що ворожа рука досягнула найменшої закутини...

...Де перед тижнем пишались наші підгірські хатки, де стояли наші повні стодоли, де зеленїлась вже озимина — там тепер "Содома і Гомора". Куди глянеш оком, куди зробиш крок, всюди побачиш одну і ту саму сумну картину завмерлої природи, котра не оказує найменшого знаку житя.

Великі згарища — знаки давних хуторів, кроваві шляхи, вкриті білими кістьми наших братів, се знаки, куди посувалась московська орда... Хати попалені, храми Божі динамітом порозсаджувані... На пів мертві — босі, обдерті жінки і млїючі з голоду дрібні діти кровавими слезами гасять тлїючі згарища їх хат... Завмерла природа сумує... представляє сумні картини веселого та щасливого ко-

лись хлопячого житя наших братів... Над сьвіжою могилою від часу до часу хиба вороня сумно закраче, тай сердито повіє осінний вітер...

Східний терен війни.

Ось так представляла ся боєва лінія в другій половині падолиста. — Боєва лінія тягне ся від Черновець на Буковині через Галичину Королївство Польське аж доМаріямполя коло Балтійского моря.

Я бачив вздовж доріг, як лише далеко око сягне, горбки землї — сьвіжі горбки. А були се маленькі горбки, кертиця, казавбись, насунула їх.. Нї, брате, нї! То людська рука висипала їх... Під

кождим таким горбочком твердим сном спить по два або й по три наших братів. І сотки таких горбків обсіли рядами сиру землю, накриваючи тількож воїнів, котрі побіч себе боролись і побіч себе мовчки спочивають разом під тими горбками. Понад кождою могилкою сіяє провізоричний маленький деревляний хрестик, а в додатку ще й чорножовта хоруговка. З плитко копаних і в поспіху насипуваних горбків ту і там вистають руки або й ноги поляглих. Сумний вид... Щоби ті тихі і численні могили, які укривають маєстат безмежного смутку і геройства, розсіяні нині по всій просторони нашої землиці, знайшли щасливих, завзятих месників в тих наших братах, котрі лишились при житю на дальший кровавий бій з диким ворогом, що вдер ся непрошений в наші сторони та заколотив наш вічний мир..."

Щоби довершити чашу горя нашого народу, Москалї, забравши Львів, понищили українські народні, просьвітні і добродійні інституції, в яких крилось наше національне богацтво, тяжкою працею придбане за послідних 50 літ, а головного добродітеля сих інституцій, митрополита Андрея Шептицького арештували і вивезли в Росію, хотячи сим способом задати одним махом смертельний удар українському національному рухови у всіх його галузях...

Ось такого горя зазнала наша рідна країна та наша рідня від свого тяжкого ворога...

Чи удасть ся австрійськам військам, яким помагає увесь наш народ увільнити нашу рідну країну від Москалів, — се покаже недалека будучність.

На разї тепер Східна Галичина уважаєсь за російську провінцію, на яку вже навіть призначено ґубернатором ґр. Бобрінського, котрий вже начинає поволи заводити російські порядки...

. . . . . .

Нїмцї бють Москалїв, а Москалї Нїмцїв.

Рівночасно, як армія австрійська двигнулась відбивати від Москалїв Галичину, — розпочали сильнїйший напір на Москалїв також Нїмцї. Побивши Москалїв в Східних Прусах під Вірбаллен, двигнулись аж до ріки Німан, де їх затримали Москалї, зупиняючи в дальшім походї. Друга знов нїмецька армія, побивши Москалїв в борбах під Ілово, Млавою, Маковом і других місцях, загнались аж під Варшаву, бажаючи єї здобути. Тут однак Москалї ставили так сильний опір, що Нїмцї мусїли відступити назад до нїмецьких границь, а за ними знов пігнались Москалї.

Борби, які вели Нїмцї з Москалями були також дуже завзяті і кроваві. — Одною з найбільше кровавих була борба під Вірбаллен, яку в слїдуючий спосіб описує кореспондент одної часописи, що був наочним сьвідком сеї борби:

"Вчера по раз перший Москалї ударили штурмом на осередок нїмецької позиції. Через два дни перед тим як Нїмцї так і Москалї острілювали себе з канонів, щоби знищити окопи. Московські канони дуже лихо стріляли, але менї казали, що московський воздушний бальон мав зробити добрий перегляд нїмецького положеня. Я не бачив жадних воздушних кораблїв. Два рази під покровом пільної

артилерії російська піхота ударила сильно на Німців вчера. Два рази однак вони зістали відперті. Тепер вони знова пробують.

В кількох місцях своєї лінії Москалї похилені підбігли на перед і заняли нові позиції. Опісля ті з заду зрівнали ся з ними. Вони тягнули за собою около тузин скорострільних ґверів. За ними в віддаленю находила ся резерва. Через весь той час московські шрапнелї падали дощем на німецькі окопи.

Про кождий рух Москалїв сейчас доношено німецькому центрови. Тодї німецька резервова колюмна зібрала ся більше до купи. Стріляне з ґверів з німецьких окопів устало. Німецькі офіцири бігали поміж жовнїрами, приготовляючи їх до розправи.

В кінци прийшов розказ до удару. На дане слово нараз піднесла ся лінія Москалїв на парусот ярдів довга і кинула ся на перед. За ними йшла друга лінія, потім третя, четверта і пята. Одна лінія від другої була віддалена від 20 до 50 ярдів. Всї гнали на перед. Перші з них дістали ся від разу під німецький огонь і ряди їх почали зменшати ся і рідшати. Другі значно посунули ся на перед. Дим горіючого місточка дав добру захорону кільком полкам.

А вони ішли на перед в одній лінії, кидали ся з криком відтак падали на землю, стріляли і знов підбігали на перед.

Тимчасом, від самого початку московського атаку, німецька артилерія, не зважаючи на московські канони, котрі до неї стріляли, звернула свої люфи на атакуючих Москалїв. Німецькі шрапне-

лї пукали як раз над головами посуваючих ся наперед Москалїв і виривали цїлї ряди війська, лишаючи порожнї перерви.

Але московська лїнія не задержала ся. Се вже третий раз в двох днях вони поновляють свій атак. Страшнї страти, які вони понесли при перших двох атаках, не були для них наукою. Був се страшний пекольний вид. Моє серце било неначе молотом. Я був неначе пяний, упоєний битвою. я боров ся умом так кріпко, як і жовнїри своїми с льбами. По раз перший я зрозумів, що то є б упоєним війною і я пізнав тайну усьміху убитих на поли битви.

І ось надбіг рій Москалїв. Уже коло нїмецьких окопів. Їх крики дико лунають на поли. Вони анї не захитали ся, все рвуть ся на перед. На переді атакуючих заступів появили ся московські прапори. Передна лїнія ступила наперед. Близше і близше вони перли до нїмецьких позицій. І нагло все змінило ся. В кілька секунд пізнїйше дав ся чути новий звук. Зразу я побачив нагле, страшне знищене посуваючої ся наперед московської лїнії. Чогось подібного нї перед тим, нї потім я нїколи не бачив. Люди падали так само, як паде скошена трава в ряді. Ті, що остояли ся на ногах, зістали кинені в зад неначе від страшного подуву вихру. Доперва по якімось часї моє ухо могло вдріжнити гуркіт машинових канонів, котрі були причиною того страшного жнива смерти.

По раз перший посуваючі ся на перед московські лїнії захитали ся неначе очаровані. Офіцири на конях кинули ся поміж ряди, напираючи на них, щоб ішли на перед. Конї падали з людьми. Я

бачив тузин коний без їздців, котрі неначе скажені кинули ся поміж ряди, збільшаючи замішане. Другі коні сполохані гнали з офіцирами сьвітами. Все те не тривало більше як одну мінуту. Мені видало ся, що то вже годинами триває. Німецький огонь не уставав і змітав цілі ряди Москалів. Московські лінії ломили ся. Настало замішане. Тепер кождий чоловік за себе. Недобитки московські зачали дерти ся взад до своїх окопів, шукати там захисту.

Я переглянув своїм шклом цілу лінію російського атаку. як далеко я міг бачити. На цілій лінії Москалї в неладї утїкали до своїх окопів. Коли напад не вдав ся і коли знова почала ся звичайна стрілянина артилерії, я оглянув поле битви. Убиті застелювали поле всюди. Вони не були на купах, але ціле поле було засіяне трупами.

Однак страшнійший ніж вид смерти був инший вид, котрий можна було доглянути через шкла Рухаючі ся, човгаючі ся, кидаючі ся особи всюда. Се були ранені. Всї, що могли човгати ся або рачкувати, працювали послїдними силами, щоби добити ся до своїх окопів. Але сотки ранених остали ся на отвертім поли з немитими і незаосмотреними ранами, терплячи голод і спрагу, доки або не померли, або не наставала ніч і серед її укритя не забрали їх до шпиталю.

Після сего атаку ми подали ся в зад поза німецькі лінії і там побачили шпиталевий корпус, як зносив німецьких ранених. Число їх було досить мале, а то з огляду сильно забезпечених німецьких окопів. Майже всї ранені були покалїчені шрапнелями, коли лежали в окопах.

Ми переїхали задну часть німецьких позицій і бачили там резерви, амуніцию, вози з живностию всьо то в купі разом зі шпиталем по заду. В кінци ми вернули ся на перед і станули поза німецькими окопами. Артилерия дальше стріляла, підчас коли ми дійшли до будинків опущеної оселї. Нагло ударила куля в хату і запалила її. Коли ми пристанули, щоби довідати ся, чи се був випадковий вистріл чи може Москалї справдї туди мірять, попри нас перейшов один полк сьвіжої резерви, щоби перейти свій хрест вогню. Вони виглядали як студенти, що ішли на забаву, або гру в пилку. Вони співали і сьміяли ся і питали ся, чи лишили ся для них еще які Москалї..."

Задачею німецького ґенерального штабу було здобути до зими Варшаву, щоби тут заложити центер, відки могли-б дальше кермувати военною кампанією проти Росії. Плян сей, на разї, Німцям не вдав ся через сильний опір Москалїв. — Чи, доки потиснуть сильні морози, будуть пробувати ще раз здобувати Варшаву, чи сей плян залишать на пізнїйше, — се покаже недалека будучність.

ВІЙНА НІМЕЧЧИНИ З БЕЛЬҐІЄЮ, ФРАНЦІЄЮ І АНГЛІЄЮ.

Німцї, розпочинаючи війну з Францією, звернули в сю сторону головні свої сили, хотячи скорим нападом розбити французьку армію, заняти Париж і приневолити Францію до заключеня мира, щоби опісля мати вільну руку в війнї з Росією, проти якої могли Німцї, після побіди над Французами звернути всю свою силу. — Границя німецько-фран-

цуська є з обох сторін сильно укріплена; здобувати отже сї укріпленя, щоби дістати ся в глубину Франції, забрало-б було Німцям богато часу, а се після їх пляну не було користне. Через то Німці задумали оминути сї твердинї і впасти на Францію через Бельґію, — не думаючи, щоби мала Бельґія важилась ставити який небудь опір.

Бельґія думала однак інакше і знівечила первісний плян Німців. Вона не захотіла перепустити Німців через свою територію і ставила завзятий опір Німцям, викликаючи рівночасно війну Анґлії проти Німеччини, яка на підмогу Бельґії і Франції почала слати свої війска. Німці однак на се не зважали, а постановили силою перепровадити свій плян в житє.

Підчас коли на цілій боєвій лінії, що тягнула ся вздовж границї французької, не зважаючи навіть на заняті Французами частини німецької території в Альзації і Льотаринґії, — приступили до оборонної тактики — зміцнили Німці своє праве крило, яке під проводом ґенералів фон Емміха та фон Клюка вмашерувало до Бельґії. Тут розбили бельґійську армію, що заступила їм дорогу і здобули кріпости Лієж та Намур і отворили собі дорогу до Франції. Тепер частина німецького і австрійського війска, що прийшло Німцям на поміч, — лишилась в Бельґії і в протягу шість тижнів підбила єї цілу, здобуваючи бельґійські міста Брукселю і Антверпен, — головна армія, розбивши французько-анґлійську армію, помашерувала просто на Париж. Вправді плян німецький до половини удав ся, однак два тижні часу, які Німці стратили на борбах з Бельґійцями, не допустили до сповненя другої по-

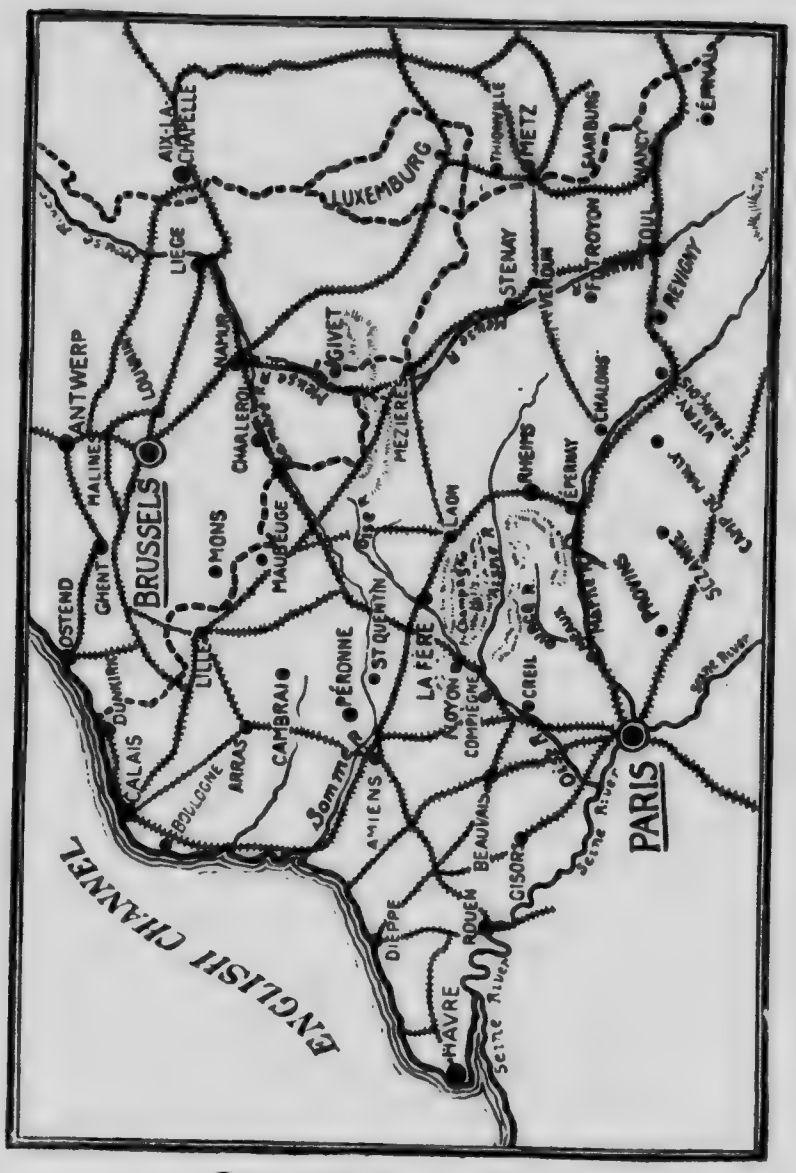

Західний терен війни.

Над берегом Англійського каналу бачимо міста: Ґент, Остенд, Дункірк, Каляіс, — над якими провадить ся завзята борба між Німцями а союзними арміями Англійців і Французів.

ловини. За страчених Німцями два тижні, мали час Французи і Анґлійці приготовитись до оборони. Ґенерал фон Клюк скорим маршом прибув під Париж, однак, не маючи з собою тяжких облогових армат та сталого довозу живности для війска, — не відважив ся станути до борби з переважаючою ан

Борба Німців з Анґлійцями в воді.

ґлійсько - французькою армією, яка там зібралась і почав вертати назад в сторону бельґійсько-німецької границі.

В часї сего повороту зводили Німці з Французами і Анґлійцями дуже кроваві бої, головно над

рікою Ойс, під містом Раймс (де ушкоджено славну старинну катедру), Ляон, Ліль і др. Вкінци Німці укріпили цілу свою боєву лінію таки на французькій ще території і до нинішного дня успішно відбивають атаки сполучених анґл. французьких військ.

Після сеї невдачі звернули Німці свою воєнну акцію в другу сторону. Іменно хотять вони опанувати ціле бельґійсько-французьке надморське побереже, хотячи відтяти довіз війска з Анґлії, а, можливо, навіть напасти на Анґлію. В сій цілі заняли Німці міста Ґент, Бріґе, Остенду, Нюпорт, Діксмюд, — і за всяку ціну хотять здобути надморське місто Кале, яке лежить в найблизшім положеню до Анґлії, через що має дуже велике значінє для обох воюючих сторін. В сих місцях вже від двох тижнів провадять ся дуже завзяті і кроваві бої, які забрали вже по обох сторонах богато жертв в людях. Борба тут ще не рішилась, однак Німці посувають ся поволи вперед і не зважаючи на жертви, хотять конче заволодіти побережем і анґлійським каналом (Ля-Манш), через що зискали-б дуже богато в будучій кампанії проти Анґлії, бо не допустили-б до злуки фльоти анґлійської з французькою, если-б прийшло до морської борби на Північнім мори.

Воєнні операції на мори.

За час тримісячної воєнної кампанії на суши, де вже приходило до великих і завзятих боїв, які провадились зі змінним щастєм для воюючих сторін — на мори ще до сеї пори не прийшло до більшого і рішаючого бою. Дотеперішні воєнні операції на мори були тільки пробними боями, між поо-

динокими воєнними кораблями, в яких як Німці, так і Анґлійці стратили вже по кільканайцять кораблів. Визначнійшими з сих пробних боїв між анґлійськими та німецькими кораблями, була борба на Північнім мори коло острова Гельґолянд, в якій Німці стратили пять воєнних кораблів, а дальше борба коло берегів Чілї, в Полудневій Америці, в якій знов Анґлійці стратили 4 воєнні кораблї; крім згаданих боїв, знаменним був напад німецького підводного судна на три анґлійські воєнні кораблї, які поцілені підводними торпедами сего судна, в протягу одної години пішли на дно. — До воєнних морських операцій треба зачислити також "морське розбишацтво", яке полягає на тім, що як одна, так друга з воюючих держав, висилає на моря воєнні кораблї, які, як в давнійших часах морські розбишаки, уганяючись по морях, нападають на перевозові торговельні кораблї, що належать до ворожої держави і їх затоплюють, або забирають на власність для своєї держави, наносячи тим способом для держави противної величезні шкоди та караліжуючи її торговлю. — За час тримісячної війни, анґлійські воєнні кораблї затопили або сконфіскували около 200 торговельних кораблів німецьких, а знов німецькі воєнні кораблї затопили майже таку саму скількість анґл. торговельних кораблів. Страти отже по обох сторонах суть рівні.

В сім морськім розбишацтві вславили ся до тепер найбільше два німецькі кружляки, а се "Емден" і "Карльсруе". "Карльсруе" затопив 14 анґлійських торговельних кораблів, а "Емден" около 30, а навіть, віхавши до ворожого порту під японською фляґою, затопив один російський і один

французький воєнний корабель і втік відти неушкоджений. Розбишацтву "Емдена" положив врешті кінець австралійський воєнний корабель "Сидней", який по короткій битві його затопив.

Ось так представляє ся тримісячна воєнна кампанія на мори між Німеччиною з одної, а Анґлією і Францією з другої сторони.

Французький воєнний літак.
Тут бачимо як один летун керує літаком, а другий стріляє з машинового ґвера до ворожих літаків.

На разї головна німецька фльота, як рівнож анґлійська і французька стоять безчинно в портах вижидаючи догідної хвилї до борби. — А борби сеї очікує нетерпеливо цілий сьвіт, не лише тому, що вона буде найбільшою, яку колинебудь сьвіт бачив, але головно тому, що від висліду сеї морської борби буде рівнож залежати в великій мірі, вислід цілої европейської війни, як рівнож ся морська борба вкаже, хто має позістати на будуче паном мо-

ря — чи має позістати надальше Анґлія, чи може Німеччина.

З чисел, які суть в першій части отсеї книжки ми можемо бачити, що фльота німецька є не тілько слабшою від анґлійської і французької разом взятих, але слабшою вона є майже о половину від самої анґл. фльоти, — безперечно отже — в отвертій морській борбі, між воєнними кораблями, Анґлійці ще до того при помочи Французів, легко могли-би розбити фльоту німецьку. Се бачуть і знають дуже добре Німці. — Цікавою отже з другої сторони буде ся морська борба тим, яких средств і способів ужиють Німці, щоби розбити фльоту анґлійську і французьку і чи сї способи будуть успішними. Про сї способи маємо найріжнороднійші здогади і донесеня, після яких найправдоподібнійшими видають ся ті, в яких говорить ся, що Німці від самого початку війни будують поспішно воздушну фльоту, особливо великі воздушні воєнні кораблї т. зв. Цеппеліни, якими в спілці і порозуміню з морською фльотою, задумують рівночасно напасти не тілько на анґлійсько-французьку фльоту, але також на побереже самої Анґлії.

Будуча отже морська борба, буде рівночасно борбою воздушною. Чи згадані німецькі пляни удадуть ся, се покаже недалека вже будучність.

Війна в Азії і Африці.

Підчас коли в протягу трох місяців провадились завзяті бої в Европі і з неменшою завзятостю поступають дальше, — по виповідженю війни між Японією і Німеччиною, — війна перенеслась також до Азії, де Японії на спілку з Анґлійцями на-

пали на німецьку кольонію Кіяв-Чав. Стаціонована в сій провінції німецька залога через три місяці оборонялась перед переважаючими анґл. японськими силами, наносячи їм поважні страти. Під конець однак третого місяця, коли Японці дібрались вже до самого міста Тсінґ-Тао, всяка оборона була вже безуспішна і німецький командант віддав цілу кольонію і місто в руки Японців, закінчуючи сим війну з Японцями на азійськім терені.

Цікавий епізод з сего поля війни, описує так один анґл. кореспондент:

"Німці уступаючи перед Японцями, підмінювали ґрунт, яким мали переходити Японці і коли сї находили ся в означенім місци, міни вибухали, роблячи велике спустошене в рядах Японців. — Коли Японці підходили під один форт хотячи його здобути, боячись німецьких мін, пігнали вперед череду волів дорогою, якою мали переходити. Воли перебігли, а вибух не наступив. Японці, думаючи, що ґрунт не підмінований, пішли безпечно вперед, однак, коли дійшли в відповідне місце, розлали ся оглушаючі вибухи мін, які нанесли богато шкоди підступаючим Японцям, а гарматні вистріли з німецького форту змусили їх до відвороту. — Річ мала ся так: Німецький командант форту бачучи череду волів, догадав підступу Японців і тоді, як перебігали воли, не пустив електричного току, який мав запалити міни, а противно потиснув електричний ґузик тоді, коли самі Японці находили ся над мінами. Сим способом перехитрив Японців, бо Німці і відігнали Японців і ще до того забрали японську череду волів для себе..."

Японці, виповідаючи війну Німцям, говорили,

що по здобутю німецької провінції Кіяв-Чав, залишать дальші воєнні кроки і до війни европейської не будуть мішатись. Найновійші однак донесеня говорять, що Японці на просьбу Росії вже вислали до Европи великі армати, а також мають вислати на поміч Росії 200.000 жовнірів.

....

Теперішна велика европейська війна не полишила в супокою також Африки, в якій як Німці так і другі воюючі держави мають свої кольонії, в яких кожда держава має свої війска. Рівночасно стже з воєнними кроками в Европі — прийшло до боїв також між кольоніями ворожих собі держав. А також за намовою Німців прийшло до революції в кольонії анґлійській в полудневій Африці між Бурами.

Про воєнні кроки в сих кольоніях нема ніяких точних вістий і годі щонебудь певного сказати.

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ТРИМІСЯЧНОЇ ВОЄННОЇ КАМПАНІЇ.

Зиски і утрати воюючих держав за три місяці сеї великої війни.

За час тримісячної війни найліпше тримаєсь ше Німеччина і Анґлія. Що зискали, а що утрати ли воюючі держави за три місяці війни, вказують нам слідуючі обчисленя:

Німеччина: —

Німеччина заняла на всході часть російських земель, т. зв. Королівство Польське; на заході завоювала вона цілу Бельґію і північну частину Франції. — Від самого початку війни аж до тепер.

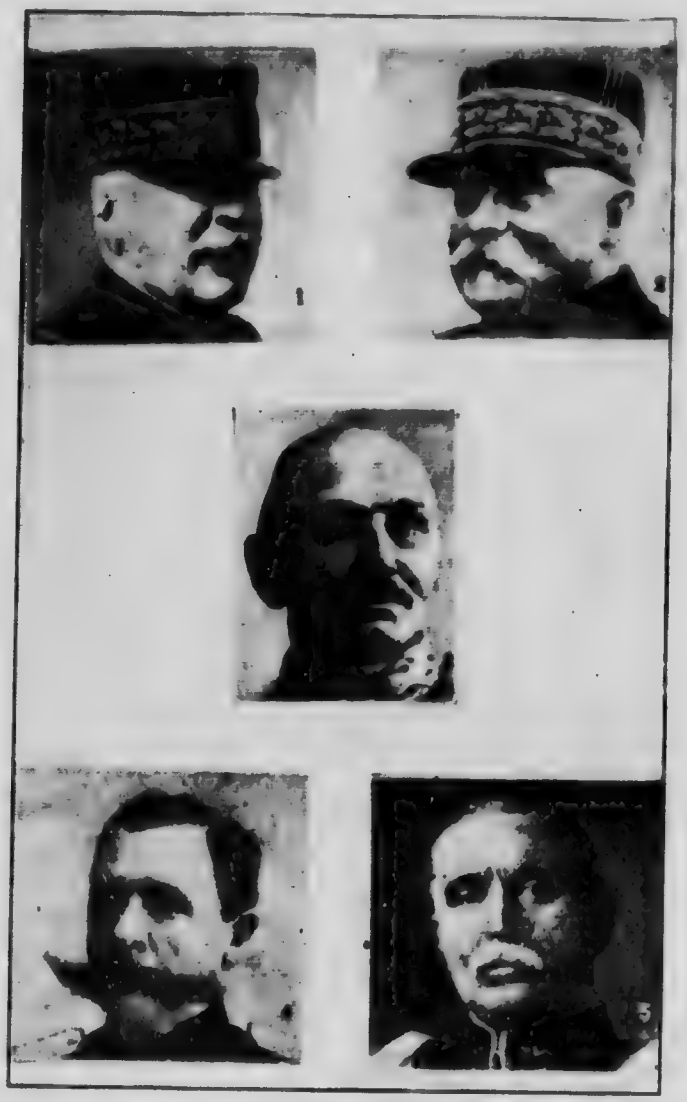

ВОЮЮЧІ ГЕНЕРАЛИ:

1) Франц. ген. Джофре; 2) Франц. ген. Пау; 3) Нім. ген. Клюк; 4) Рос. ген. Ренненкампф; 5) Англ. ген. Сер Джон Френч.

воює Німеччина переважно на чужих землях, не злускаючи противників в свої границї...

В борбах на суші веде ся їй дотепер досить добре ;рівнож частинні борби на мори відбулись для неї з досить добрим успіхом.

За три місяцї війни стратила вона свою азійську кольонїю Кіяв-Чав в користь Японцїв; крім сего стратила вона загалом 509.000 жовнїрів в убитих, ранених і полонених. — До неволї забрали Німцї до сего часу, як слїдує: —

Французів	191.756
Москалїв	189.900
Бельґійцїв	35.444
Анґлїйцїв	16.147
Разом	**433.247**

Англїя (Велика Британїя): —

Другою державою, що за тримісячний час війни не понесла нїяких територіяльних страт, як рівнож найменше зі всїх воюючих держав стратила жовнїрів — є Анґлїя. Воює вона також на чужих землях, а іменно разом з Французами і Бельґійцями на їх територіях.

Анґлїя стратила до тепер около 60.000 своїх жовнїрів в убитих, ранених і полонених.

Анґлїя стратила рівнож кільканайцять воєнних кораблїв, однак майже таке саме число воєнних кораблїв стратила і Німеччина.

Франція: —

Франція стратила північну частину своїх земель, на яких саме тепер провадить ся борба, а крім того около 750.000 жовнїрів в убитих, хорих ранених і полонених.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

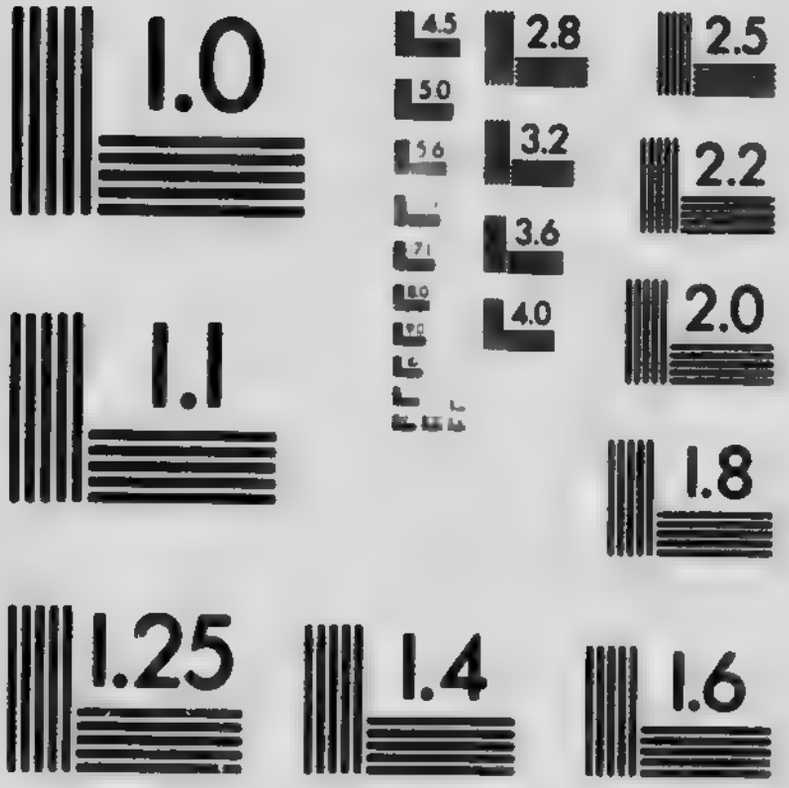

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Бельгія: —

Бельгія окрім страти в людях, що виносять около 100.000 — пропала ціла в користь Німеччини, яка зробила єї своєю провінцією.

Австрія: —

Австрія стратила Східну Галичину і частину Буковини та около 750.000 жовнірів в убитих, ранених, хорих і полонених. — Зискала знов на спілку з Німцями полуднево-західну частину Королівства Польського і забрала поверх 100.000 Москалів до неволї. Крім того заняла Австрія північну частину Сербії і забрала около 40.000 Сербів до неволї.

Росія: —

Росія утратила часть земель польських, за то позискала часть Буковини і Східну Галичину.. Після обчислень мала Росія дотепер стратити повисше міліон людий, з чого припадає: 300.000 на убитих; 300.000 на полонених; 400.000 на ранених, а крім того множество хорих на ріжні недуги.

В російській неволї находить ся около 200.000 Австрійців і Німців.

Сербія: —

Сербія стратила північну частину своєї країни, а крім того зі своєї 300.000-ої армії мала до тепер стратити вже більшу половину. Деякі воєнні знатоки навіть подають, що війна з Сербією уже довго не потреває, бо австрійські війска заберуть цілий край.

Японія: —

Японія зискала німецьку кольонію Кіяв-Чав, а крім того забрала до неволї около 5.000 Німців. Стратила вона около 7.000 жовнірів і кілька военних кораблів.

Оттак, в приближеню, представляють ся зиски і страти воюючих держав за три місяці сеї великої війни. — Замітним є се, що до тепер ще жадна з воюючих сторін не здобула собі більшої і замітної переваги, — хоч в дотеперішних боях вже упало около **чотири мілїони людий.**

Помимо так величезних страт в людях, военне завзяте і запал цілком не остиг, а противно ще збільшив ся. Ще більшого запалу і завзятости в провадженю дальшої війни додав четвертий місяць війни, з початком котрого до війни **вмішалась також Туреччина.**

ТУРЕЧЧИНА ПРОТИ РОСІЇ, АНҐЛІЇ І ФРАНЦІЇ.

Дня 1-го падолиста принесли телеґрами вість що турецькі кораблї, навіть без виповідженя війни затопили кілька російських военних кораблїв на Чорнім мори, а навіть бомбардували надбережні російські міста Одесу, Севастополь, Кафу і др.

В слїд за сим обявлено війну між Туреччиною і Росією, — а Анґлія і Франція, що суть в порозуміню з Росією, виповіли з своєї сторони війну Туреччинї.

Ось так, по тримісячній невтральности стану ла до війни також Туреччина і то як союзник Австрії і Німеччини проти Росії, Анґлії і Франції. — Сейчас по обявленю війни, Туреччина розпочала

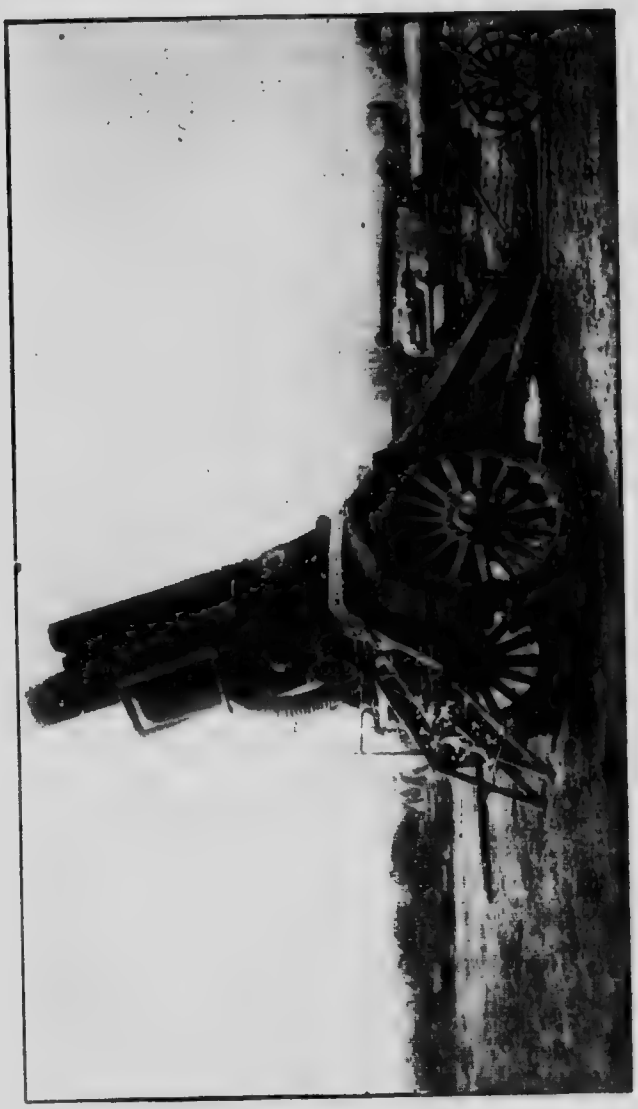

Німецька 42 цм. армата "Круппа".

Як можна бачити з образка, куля з сеї армати вилїтає майже прямовісно в гору. в воздусї однак робить лук і влучає в вимірену цїль. Одна куля з такої армати розвалила сталеві форти в містї Намур.

воєнні кроки з одної сторони проти Росії, висилаючи на Кавказ армію проти Москалів, а рівночасно висилаючи фльоту на Чорне море до борби з російськими кораблями — з другої сторони, проти Анґлії, висилаючи другу армію на завойоване Египту, що належить до держави анґлійської.

Вмішане ся в війну Туреччини, має дуже велике значіне для воюючих держав тим, що як Росія, так Анґлія мусять вислати проти Турків частину своїх армій, а тим ослаблять свої сили в Европі, з чого певно скористає Німеччина та Австрія. — Задача Туреччини є досить легкою тому, що як в російських так і анґлійських африканських і азійських кольоніях є богато Магомедан, які кождої хвилї можуть піднести революцію стаючи по стороні Туреччини, підчас коли анї Анґлія анї Росія, які суть заняті війною в Европі, не зможуть ставити надто сильного опору Туркам.

З приступленєм до війни Туреччини, круг воєнних операцій значно розширив ся, обіймаючи більшу половину земської кулї. Очи цілого сьвіта звернені тепер рівнож на держави балканські, а головно на Румунію і Болгарію, бажаючи знати, яке вони заберуть становище в теперішнім сьвітовім конфлїктї.

По приступленю до війни Туреччини, активну участь в війнї бере десять держав: — З одної сторони Австрія, Німеччина і Туреччина, — а з другої знов сторони: Анґлія, Франція, Росія, Японія, Бельґія, Сербія і Чорногора.

ЯК ДОВГО ПОТРЕВАЄ ВІЙНА?

Цікавим питанєм інтересуєть ся тепер цілий сьвіт; а іменно, як довго потреває теперішня війна і котра сторона побідить? — Як з одної сторони, дуже цікавими і інтересними суть сї питаня, так з другої сторони, дуже трудними суть до розвязки. Богато людий ломить собі голову над розвязкою сих загадок і приходять до ріжних висновків. Попробуймо і ми разом з другими людьми розвязати сї загадки....

Чим довше війна тягне ся, тим більше держава, що війну провадить, тратить під кождим зглядом: в такій державі наступає застій торговлї та промислу, устає всяка культурна праця, наука і пр. — а через се держава і її населенє убожіє. В інтересї отже кождої держави є: скінчити війну як найскорше. Ми вже довідались з поперед прочитаного, що не в кождій державі находять ся всї ті річи, яких населенє тої держави потребує до свого житя. В часї мира потрібні річи спроваджує ся з других держав. В часї війни однак се стає неможливим, тимбільше, коли держави, що передше обмінювались всякими продуктами з собою воюють, або коли котрась з воюючих держав має контролю над комунїкаційними дорогами, якими пересилаєть ся всякі товари. Добре ще є, коли держава, що веде війну, має отворене море, яким може спроваджувати собі потрібні товари з заморських країн, або від своїх сусїдів, — зле знов є, коли море є замкнене, або сусїдні держави суть на вороже стопі.

В нинїшній війнї, бачимо Анґлїю, Францію і Росію в тім щасливім положеню, що вони мають отверті комунїкаційні дороги і все чого їм лише не достає, можуть собі спровадити з других країв. Знов Австрія та Нїмеччина находять в тім гіршім положеню, бо для них море замкнене фльотами анґлїйською та французькою і вони здані є на поміч самим собі; вони мусять користувати ся тільки тим, що находить ся в їх краях.

Анґлїя, Франція і Росія, маючи вільний довіз, можуть провадити війну досить довго, Австрія знова і Нїмеччина війни довго провадити не зможуть бо їм забракне деяких продуктів. — Учені обчислили, що як поживи, так і других продуктів вистане Нїмеччинї і Австрії на цїлих два роки і після сього вони предсказують, що війна довше як два роки тягнутись не зможе. Єсли до сього часу війна потягне ся, а Австрія і Нїмеччина до сего часу не отворять собі моря, так тодї, задля браку живности, будуть мусїли скапітулювати...

Австрія і Нїмеччина знають дуже добре, що їм грозить і щоб з одної сторони покінчити скорше війну, як рівнож приготовити ся на довшу війну, втягнули до конфлїкту також Туреччину, з якої через Балкан можуть довозити живність та другі товари. Після сього війна може тягнутись далеко довше і її скорше чи пізнїйше закінчене буде зависїти головно від борби оружної, себ то від побіди військ одної або другої сторони. В виду сего і одна і друга сторона робить всякі зусиля, щоб задати свому противникови остаточний удар і тим закінчити війну. Що війна дуже довго не потреває, се можна бачити також з других познак, а іме

Німецький воєнний літак "Цеппелін" підчас акції.

Сам літак взносить ся понад хмарами, а в долині бачимо спущений сталевий кіш, з якого кидають бомби. — В сей спосіб сам літак є забезпечений від ворожих стрілів, бо його з землї майже не видко.

ино з приготовань, які Німеччина робить до борби морської з Анґлією і Францією. Отсї рішаючі бої можуть відбути ся вже в дуже короткім часї, а най дальше з настанєм літа, значить ся і війна може ще потревати найдовше один рік.

Від сих рішаючих боїв буде рівнож залежати і розвязка на друге цікаве питанє, а іменно:

ХТО В СЇЙ ВІЙНЇ ПОБІДИТЬ?

Вже з дотеперішної воєнної кампанії міг кождий пізнати, що коли-б Німеччина воювала тільки з одним своїм противником, то побіда була-б певно по єї сторонї. Воюючи навіть на два фронти. Німеччина до тепер тримає ся досить добре, — не може однак спромогчись, навіть при помочи Австрії, на се, щоби на однім або другім фронтї задати своїм противникам рішаючий удар. На всходї Австрія і Німеччина мають проти себе переважаючі сили Москалів, а на заходї, дуже недогідним противником є Анґлія, що все нові сили шле на поле бою.

Беручи на взгляд добре вишколену армію Австрії і Німеччини, можна припускати, що вони вийдуть на суші побідниками, годї однак припускати, щоби німецька та австрійська фльота побідила фльоту французьку та анґлійську, головнож анґлійську, яка є і сильнїйша і яка ще нїколи не була побита...

Як Австрія, так Німеччина бачать заміри союзників і знають дуже добре, що коли-б Анґлія. Франція і Росія їх побідили, тодї прийшов-би конець їх великодержавности, а з осібна для Австрії грозить навіть цїлковита заглада. Знаючи отже

про се добре, роблять все, що тільки можуть, щоби вийшли з сеї війни побідниками. За їх старанєм Туреччина вмішалась також до війни і сим відтягне значні сили російського та анґлійського війска з теперішного терену війни до Азії та Африки. Крім Туреччини старає ся Німеччина і Австрія втягнути в війну з Росією також Румунію і Болгарію; єсли-б сї дались намовити, так тоді більше як певно, що Росія була-б цілковито побита...

Поступаючи оттак на східнім терені війни, звертає Німеччина головну свою увагу на захід проти Анґлії, готовлячись до морської борби, хотячи одним замахом отворити собі море і розбити цілковито Анґлію... Єслиб Німеччині се вдалось, так тоді вона легко могла-б побити Францію, а опісля і Росію. Єсли-ж не вдасть ся і з борби морської вийде Анґлія побідоносно, так тоді війна ще кротягне ся на суші бо Німеччина буде боротись дуже завзято, боронячи своєї еґзистенції.

На разі обі воюючі сторони суть певні своєї побіди і о сім впевняють сьвіт... В таки певним є, що одна сторона мусить програт .

Як задивляють ся визначнійші люди на вислід сеї війни, послужать нам слідуючі вискази:

Російський ґраф Вітте, коли його запитали редактори про сю війну, сказав так:

"Хто гадає, що Німеччину можна побити, сей може дуже грубо перерахувати ся. На мою думку треба писати правду і приготовляти нарід з тої прикрої вісти, що Росія може бути побита."

Рівнож японський професор університету Мозаі Камес з Токіо, на питанє одного редактора: хто побідить в сій війні, відповів:

"Сю війну виграє Німеччина."

Інакше знов на вислід сеї війни задивляв ся провідник німецьких соціялїстів пок. Бебель, який предсказав, що Німеччина програє.

Подібно говорить також американський соціялїст Берґер, говорячи, що в сїй війнї Німеччина буде побита, Франція і Анґлія вийдуть з війни дуже ослабленими, а головний трофей побіди лишить ся при Росії...

Як бачимо з повисших висказів, — всякі люди, думають всяко і після того висказують свої гадки. Виразно однак сказати вже нинї, хто побідить — не можна... — Ми будьмо терпеливі і очікуймо з надією тої хвилї, коли побідить "правда", яка зі своєю побідою **принесе волю для України і для нашого народа!**

Машиновий карабін при "роботї".
Одним з найстрашнїйших орудій в теперішній війнї є машиновий карабін, який може дати около 800 стрілів на мінуту. Оден чоловік, обслугуючий такий карабін, може стримати і положити трупом цїлі компанії ворожого війська.

ТЕПЕРІШНА ВІЙНА А УКРАЇНЦІ.

Вже через більше як 250 літ, се є від часу коли Росія, ломлячи всякі договори, загарбала під свою власть Україну, — давить ся Росія всякий прояв українського руху, хотячи винародовити всіх Українців, (т. зн. щоби з Українців поробили ся Москалї)... Щоб осягнути свою ціль, Росія заборонила уживати української мови в школї, та урядї, заборонила друкувати українською мовою книжки та часописи, навіть молити ся в церкві заборонила по українськи. Вправдї після рос. японської війни і революції в Росії, наступили деякі полекші, однак не на довго і рос. уряд вертав поволи назад до попередних заборон...

Чому Росія так переслїдує Українців вияснює нам слїдуючий факт: Доки Україна не належала до Росії, ся Росія була незнаною пів-дикою, слабою державою, з якою Европа цїлком не числила ся, а навіть мало що про ню знала. Противно Україну знала цїла Европа як культурну та богату країну, з якою мали зносини всї европейські пануючі двори.

Коли Росія загарбала Україну, загарбала також єї богацтва та культуру, а навіть нашу історію — а через се стала сильною і знаною Европі державою.

Коли-б Україна відірвалась від Росії і зістала самостійною — тодї теперішня велика Росія зістала-б знова слабою, бідною та безвартісною північною державою, з якою сьвіт цїлком не числив-би ся — як се було і давнїйше... Тому то Росія дуже боїть ся, щоби Україна не зістала вільною і від неї

не відлучила ся — і тому переслідує Українців, здавлюючи всякий прояв національної сьвідомости та українського визвольного руху.

Та на дорозі російських стремлінь до московщеню Українців стала одна перепона а іменно: що не ціла Україна находить ся під московським панованем. Частина українських земель, а іменно Буковина, Галичина та Угорська Русь належать до Австрії — і сюди до московський кнут не мав приступу. Зразу Росія сим не дуже журилась, бо вона вірила, що галицьких Українців винародовлять Поляки, угорських винародовлять Угри, а з буковинськими знов Українцями упорають ся вчасти Румуни, а в части православіє, яке з часом мало-б злитись з рос. цареславієм...

Росія однак в своїх рахубах перечислила ся. Українці в Галичині не дались винародовити Полякам. Жиючи в конституційній Австрії, мали вони змогу самостійно розвиватись і тут почали вони з Поляками завзяту національну борбу — борбу за своє істнованє. Сьвідомість та почутє національної приналежности розлилось між широкі верстви українського народу як в Галичині, так на Буковині і в Угорщині... Росія затрівожилась. Вона побоялась, щоб українська національна сьвідомість з Галичини і Буковини не перелилась на Україну російську і тому придумала новий плян. — З одної сторони вона почала перекуплювати безідейних та безхарактерних одиниць з поміж нашого народу, які за російські гроші мали ширити між Українцями в Галичині, Буковині та Угорщині москвофільські ідеї та "переконувати" несьвідомих людий, що ніяких Українців нема, а є

тільки Москалї. З другої знов сторони Росія зробила угоду з Поляками, які маючи власть в своїх руках, мали сей москвофільський рух всїми силами попирати, а перед австр. правительством говорити, що Українців нема, а є тільки Поляки і Москалї, а знов прояв укр. руху в Галичинї денунціювати як просто гайдамацький-анархістичний.

Пани у Відни дались обдурити Полякам та москвофілам, а всї жалоби Українців збували відмовою. — В Галичинї почалась завзята польсько-москвофільська нагінка на Українців...

Однак українського руху годї вже було здавити. Здані на свою власну поміч і силу, бороли ся Українцї з Поляками і москвофілами та ширили дальше національну сьвідомість між нашим народом. Глядячи на галицькі справи "Відневи" почали поволи отвиратись очи. Врештї перші загальні вибори, які дали досить значну українську репрезентацію, а рівномірно з тим атентат Січинського — протверезили цїлком віденське правительство. Анї Поляки, анї москвофіли не могли вже дальше дурити австр. правительства... Мимо опору Поляків, Австрія мусїла поробила уступки для Українців...

Оттак Українцї здобули собі право горожаньства в Австрії — а рівночасно укр. національна сьвідомість протерла собі також дорогу на Україну російську...

Росія побачила, що біда. Всї єї зусиля та мілїони рублів, які сипала москвофілам пропали марно, бо Українцї не то-що не винародовились, а почали вже навіть явно та голосно перед цїлим

сьвітом говорити про свою окремішність та волю України...

Для Росії лишилась тепер тільки одна дорога: піти війною на Австрію, забрати Галичину, Буковину і Угорську Русь та здавити силою і козацькою нагайкою український рух. — Рівнож і в Австрії, на підставі плянів бувшого німецького політика Бісмарка — витворилась думка, що, щоби забезпечити себе від захланної Росії, одиноким спасенем є: відібрати від Росії українські землї і утворити з них вільну українську державу. Одним з найбільших приклонників сеї думки був австр. престолонаслїдник, пок. Франц Фердинанд, якого Москалї навіть звали "українським Царем".

Маючи перед собою плян діланя, як Росія так Австрія **готовились до війни за Україну**, до якої отсе ненадійно і прийшло...

Єсли побідить Росія...

Що стане ся з нашим народом, єсли побідить Росія, не трудно відгадати... Про се вже говорить "робота" Москалів, які на разї, суть панами Галичини. — Першим ділом Москалів в Галичинї було — палити і нищити українські церкви, сї, будь-що будь, перші розсадники української нац. ідеї, арештувати, або таки прямо розстрілювати укр. попів; арештувати і висилати на Сибір українських народних діячів та свідомійших одиниць іт. д. т. д. У Львові пр. знищили вони українські інституції, арештували митрополита Шептицького, заказали говорити по українськи, примушують говорити по московськи, силують принимати православіє... — Чи-ж треба ще більше?!

На случай російської побіди, чекає український нарід тяжка і кровава боротьба, нечувані переслідованя і насильства... Одним словом Росія несе з собою для наших Братів одинокі свої знамена, якими суть: кнут, нагайка і тюрма. — Царські маніфести, видані з початком війни до Поляків, а навіть Жидів, — говорять самі за себе, а говорять, що "царська ласка" істнує для всіх, — **нема єї і не буде лише для Українців...**

На случай російської побіди, — одинокою надією, яку ми можемо в своїх серцях леліяти, є та, — що могуча Анґлія і Франція, котрих спільний ворог злучив разом з Росією, — промовить своє слово в нашій обороні, як се вона промовила в обороні Поляків та слабої Бельґії... Однак о се мусимо постаратись ми самі — американські, а головно канадийські Українці...

Наші-ж Брати, Українці в Галичині і Буковині, знаючи добре, що їх чекає під московським панованєм — виступили зі всею силою до борби з Москалями за свою волю — за волю України.

В Галичині утворилась "Головна Українська Рада", на рос. Україні знов "Союз Освободженя України" — а ціль їх одна: **Вибороти волю для України!** — Перебуваючи, на разі, у Відни, орґанізують українські полки та накликають до повстаня і до борби з відвічним гнобителем і ворогом України — а їх поклик находить відгук в кождім українськім серци! Одні спішать, щоб віддати своє житє, а другі віддають своє майно за волю і добро Вітчини!...

А що Ти, Брате, жертвуєш для України?

ДАТИ ВАЖНІЙШИХ ПОДІЙ З ТЕПЕРІШНОЇ ВІЙНИ.

28. червня замордовано австрійського престо наслідника Франца Фердинанда.

23. липня — Австрія вислала ультіматум Сербії.

25. липня — Сербія відповіла на австрійське ультіматум.

28. липня — Австрія виповіла віну Сербії.

29. липня — Російський цар Никола видав указ мобілізаційний.

29. липня — Австрія почала бомбардувати сербську столицю, Білгород; австрійські війська вступили в Сербію.

1. серпня — Німеччина виповіла війну Росії.

2. серпня — Німеччина і Франція виповіли собі взаїмно війну.

2. серпня — Бельґія заборонила вступати німецьким військам на свою територію.

3. серпня — Німеччина виповіла війну Бельґійцям.

4. серпня — Анґлія виповіла війну Німеччині. в обороні Бельґії.

5. серпня — Німці почали штурмувати бельґійську твердиню Лієж.

5. серпня — Зістало перерване телеґрафічне получене між Німеччиною а Сп. Державами.

6. серпня — Австрія виповіла війну Росії..

7. серпня — Чорногора виповіла війну Австро - Угорщині.

8. серпня — Анґлійські війська вступили на французьку територію.

10. серпня — Франція виповіла війну Австро - Угорщині.

12. серпня — Анґлія виповіла війну Австрії.

15. серпня — Цар обіцяє Польщі автономію.

19. серпня — Німці здобули твердиню Лієж.

19. серпня — Канадійський парлямент ухвалив вислати на поміч Анґлії 20.000 жовнірів і подарувати 50 міліонів долярів.

20. серпня — Німці заняли бельґійську сто-

21. серпня — Москалї впали до Галичини, забираючи Сокаль і Тарнопіль.

лицю Брукселю.

22. серпня — Німці підступили під твердиню Намур.

23. серпня — Японія виповіла війну Німеччині.

25. серпня — Австрія виповіла війну Японії.

25. серпня — Німці здобули Намур.

27. серпня — Австрійії віднеслу побіду над Москалями коло Красніка.

28. серпня — Анґлійці затопили три німецькі воєнні кораблї.

1. вересня — Німці розбили Москалїв під Таненберґом.

1. вересня — Австрійські війська опустили Львів і укріпились в Городку.

3. вересня — Москалї заняли Львів.

6. вересня — Німці здобули французьку твердиню Мобеж. — Віступають від Парижа.

16. вересня — Москалї почали атакувати Перемишль.

21. вересня — Москалї здобули місто Ярослав в Галичині.

22. вересня — німецьке підводне судно затопило на Північнім мори 3 анґлійські кружляки.

24. вересня — 32.000 канадійських охотників прибуло до Анґлії помагати в війні.

8. жовтня — Австрійські війська розпочали сильну офензиву проти Сербів, запускаючись в глубину Сербії.

9. жовтня — Німці заняли бельґійське місто Антверпен.

11. жовтня — Німецькі літуни кинули на Париж 20 бомб.

12. жовтня Москалї побиті Австрійцями утїкли з під Перемишля.

13. жовтня — Бельґійцї перенесли свою "столицю" до міста Гавре у Франції.

13. жовтня — Вибухла революція в анґлійській кольонії в полудневій Африцї, між Бурами.

14. жовтня — почав ся в містї Сараєві процес проти убійників Франца Фердинанда.

15. жовтня — Німцї заняли місто Остенду, яке лежить в найблизшім положеню з Бельґії до берегів Анґлії.

16. жовтня — Почала ся завзята і кровава борба між Москалями а Німцями і Австрійцями недалеко міста Варшави.

18. жовтня — Німецький воєнний корабель затопив нове анґлійське підводне судно.

20. жовтня — Сполучені анґлійсько - французькі війська затримали Німців в походї на французьке місто Каляіс.

В другій половині жовтня велись завзяті бої в Галичині, Королівстві Польськім, Східних Прусах та північній Франції.

1. падолиста — Туреччина приступила до війни, бомбардуючи російські кораблї та надбережні міста.

2. падолиста — Анґлія і Франція виповіли війну Туреччині.

В місяцю падолисті Москалї знов відперли в Галичині австрійську армію на захід та приступили до поновної облоги міста Перемишля.

Також по відпертю Німців і Австрійців з під Варшави, — Москалї підступили до Кракова, хотячи його здобути.

При самім кінци падолиста Німцї знов побили Москалїв і машерують саме тепер на Варшаву по раз другий.

КОЖДИЙ ЩИРИЙ РУСИН-УКРАЇНЕЦЬ
читає
НАЙБІЛЬШУ УКРАЇНСЬКУ ЧАСОПИСЬ
В Канаді, якою є

„Канадийський Русин“

Передплата виносить річно лише $1.00
За два роки лише $1.50
"Канадийського Русина" редагує Проф. Др. Ол. Сушко
Передплату шліть на адрес:

CANADIAN UKRAINIAN PUBL. CO.
619 McDermot Ave. Winnipeg, Man.

Чи Ви вже читали чудову книжочку п. з.

ЗА ЩО
МУЧИТЬ СЯ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ
МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ?

Коли ні, так запишіть її собі зараз. — Книжку написав Проф. Др. Ол. Сушко.
Ціна з пересилкою 25 центів.

"ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ"

Чудова історична повість з часів Гайдамаччини пера Равіти - Левицької

З прекрасними ілюстраціями виконаними в Лондоні.

Сторін 260. — Виходить місячними випусками по 32 стор. — Ціна в передплаті з почтовою пересилкою **лише 50 ц.**

Після виходу цілої книжки ціна буде $1.00

Canadian Ukrainian Publishing Co.

619 McDermot Avenue Winnipeg, Man.

ЧИТАЙТЕ

найбільшу і найпопулярнїйшу руську часопись в Канаїд, заснoвану 12 років тому назад і найбільше розповсюднену від океану до океану.

„КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР“

Читачі знайдуть в нїй всї найважнїйші канадийські і загальні новини і богато ріжних цікавих артикулів.

Оголошеня в "Канадийськім Фармери" суть найлїпшим посередником між купцями а Українцями в Канаді.

В **"Канадийськім Фармері"** найдете інтересні поучаючі статї, гарні оповіданя, дописи з ріжних околиць, новини зі сьвіта, вісти з старого краю, як також дещо смішного.

Кождий письменний Українець повинен запренумерувати собі **"Канадийский Фармер", коли** хоче поліпшити свою долю.

"КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР" виходить що тижня і коштує: в Канадї річно $1.50, до старого краю і Сполучених Держав річно $2.50.

Гроші висилати через "моней ордер", "постал ноте" або в реґістрованім листї на адресу:

CANADIAN FARMER

Box 3656 Winnipeg, Man.